

MENNÄ JA TULLA -VERBIT JA ASIAINTILAN IKKUNOINTI

Suomen kielen pro gradu -tutkielma

Oulun yliopisto

5.12.2016

Paul-Thor Holmberg

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Aihe	1
1.2. Aineisto	3
1.3. Tutkimuskysymykset	5
2. TEORIA	7
2.1. Ikkunointi ja tapahtumakehys	7
2.2. <i>Mennä</i> ja <i>tulla</i> -verbit	9
2.3. Aiempi tutkimus	16
2.4. Tutkimusmenetelmä ja aiheen rajaus	21
3. KONKREETTINEN LIIKE	27
3.1. <i>Mennä</i> -verbi	27
3.2. <i>Tulla</i> -verbi	34
4. ABSTRAKTINEN LIIKE	41
4.1. <i>Mennä</i> -verbi	41
4.2. <i>Tulla</i> -verbi	44
5. KOONTI	51
5.1. Kaikkien ikkunointityyppien keskinäinen jakauma	53
5.2. Ikkunointiin käytetyt keinot	53
5.2.1. Polun alkuosa	53
5.2.2. Polun keskiosa	53
5.2.3. Polun loppuosa	55
5.2.4. Rajatapaukset	55
5.3. Konkreettinen ja abstraktinen liike sekä näiden väliset erot	56
5.4. <i>Mennä</i> ja <i>tulla</i> -verbit sekä näiden väliset tilastolliset erot	59
6. PÄÄTÄNTÖ	62
LÄHTEET	66

1. JOHDANTO

1.1. Aihe

Sekä elolliset että elottomat asiat vaihtavat olinpaikkaansa jatkuvasti. Olinpaikan vaihtuminen edellyttää joko olion itsensä suorittamaa tai ainakin tavalla tai toisella mahdollistamaa liikkumista, ja tätä prosessia kuvataan suomen kielessä tyypillisesti verbeillä *mennä* ja *tulla*. Käsittelen pro gradu -tutkielmassani sitä, millä tavoin *mennä* ja *tulla* -verbien ilmaiseman muuttujan reitti ikkunoidaan suomen kielessä. Ikkunoinnilla tarkoitetaan lyhyesti esitettyä sitä tapaa, jolla kielenkäyttäjän **käsitteistys** tilanteesta heijastuu tämän kielenkäyttöön, eli mitä aineksia tämä valikoi ulosantiinsa ja mitä tämä päättää jättää siitä pois (Talmy 2000: 257). Käsitteistyksellä puolestaan tarkoitetaan sitä tulkintaa, jonka kuulija tekee kielellä kuvatusista asiain tilasta (Lehismets 2014: 20). Seuraavat kaksi lausetta valottavat tutkimukseni aihetta tarkemmin:

- (1) *Matti on tullut laivalla Saksasta Tanskan kautta Suomeen.*
- (2) *Matti on tullut Saksasta.*

Esimerkissä (1) tulee hyvin tarkasti esille se, millä tavoin lauseessa muuttujana toimiva Matti on löytänyt tiensä Suomeen: Matin lähtöpiste, (*Saksasta*), kulkemistapa (*laivalla*), välipysäkki (*Tanskan kautta*) ja päätepiste (*Suomeen*) tulevat kaikki lauseessa esille. Esimerkissä (2) puhuja on puolestaan todennut matkustustavan ja välipysäkin irrelevantiksi informaatioksi ja ilmoittanut ainoastaan Matin lähtöpisteen. Päätepuheen puhuja olettaa puolestaan ymmärtävän ilman sen tarkempaa eksplikointia, koska kuvatussa skenaariossa sekä puhuja että kuulija ovat molemmat Suomessa. Tämä on pääteltävissä siitä, että *tulla*-verbiä käytettäessä puhuja määrittyy yleensä lauseen **deiktiseksi keskuksiksi**. Toisin sanoen *tulla*-verbin kuvaama liike siis suuntautuu aina kohti puhujaa. (Langacker 1987:127.) Käsittelen *mennä* ja *tulla*-verbien deiksistä tarkemmin tutkimuksessani sivulta 10 alkaen.

Vaikka lauseen (2) informaatio sisältö onkin lausetta (1) vähäisempi, on maailmantiedon perusteella kuitenkin pääteltävissä lauseen (1) tavoin se, että Matti on ollut ulkomailla. **Maailmantiedolla** tai arkitiedolla tarkoitetaan sitä elämän aikana kertynyttä ja kaiken

viestinnän taustana toimivaa tietoutta, joka auttaa viestin vastaanottajaa päättämään, miten puheena olevat oliot suhteutuvat toisiinsa ja mitkä tulkintavaihtoehdot esitetystä tilanteesta ovat ylipäätään järkeviä (Karlsson 1998: 184.) Kognitiivisessa kielitieteessä maailmantiedosta on mahdollista erottaa myös **ensyklopedinen tieto**, jolla tarkoitetaan sitä, että sanan tai lauseen merkitys ei ole pääteltävissä pelkästään sen ulkoasusta, vaan kuulijan yleinen tietämys asioista vaikuttaa sen lopulliseen tulkintaan (Croft 2009: 396). Käytännössä tämä määrittely on melko lailla sama kuin maailmantiedonkin kuvaus, ja osa tutkijoista pitääkin näitä kahta käsitettä synonyymisinä (Vilokkinen 2002: 8). Karlssonin mukaan ensyklopedinen tieto ei ole kuitenkaan samalla tavalla sidoksissa arkikieleen kuin maailmantieto; ensyklopedista tietoa voisi edustaa vaikkapa tietämys eläintieteen käsitejärjestelmästä, jossa eläinkunnan edustajat jaotellaan pääjaksoihin ja alajaksoihin. Ensyklopedisen tiedon hankkiminen edellyttää siis tarkoituksellista perehtymistä asiaan. (Karlsson 1998: 205.)

Esimerkkilauseiden (1) ja (2) kuvaamaa ilmiötä kutsutaan siis huomion ikkunoinniksi tai huomion ikkunan ulkopuolelle jättämiseksi riippuen siitä, tuleeeko jokin seikka kielenne-tyksi vai ei (Talmy 2000: 257). Kyseessä on kielenilmiö, jonka kanssa olemme tekemisissä päivittäin, tiedostimme sitä tai emme. Aihealueensa puolesta tutkimukseni kuuluu kognitiivisen kielentutkimuksen piiriin, ja käytännössä tämä ilmenee siten, että pyrin soveltamaan edellisellä sivulla esittelemääni ensyklopedista tietoutta aineistoni lajittelemisessa ja tulkinnassa. Kognitiivinen kielioppi on Ronald W. Langackerin 1980-luvulla kehittämä kielioppimalli, joka korostaa ihmisen tietorakenteiden ja kielen merkitysrakenteiden välistä yhteyttä sekä sitä, että kielellisen ilmauksen ja reaali maailman välillä on aina yhteys toisiinsa (Langacker 1991: 3–4).

Kognitiivinen kielentutkimus tarkastelee merkitystä siis sen kannalta, kuinka maailma ilmenee ihmisen tietoisuudessa (Onikki 2005: 88). Perustelenkin työni yhteyttä kognitiiviseen kielentutkimukseen nimenomaan tämän havainnon kautta; liikepolun konstruointi on kielellinen ilmaus, jonka rakennusaineena toimii aina kognitiivinen prosessi. Sekä ikkunointia että *mennä* ja *tulla* -verbejä on tutkittu ja analysoitu jonkin verran jo aikaisemmin, ja esittelenkin aiemmin aiheesta tehtyä tutkimusta myöhemmin tutkielmassani. Myös verbien keskinäistä vertailua on tehty aikaisemmin, mutta ei kuitenkaan tilastollisesta näkökulmasta. Olenkin luottavainen siihen, että onnistun pro gradu -työni myötä jättämään oman kädenjälkeni fennistiseen tutkimuskenttään.

1.2. Aineisto

Aineistoni lähteenä toimii CSC:n kielipankin Korp-korpuskokoelma. Materiaalinani toimivat nimenomaan ne lauseet ja virkkeet, joissa esiintyy joko *mennä*- tai *tulla*-verbi itsenäisenä lauseen predikaattina tai infiniittisen rakenteen osana kaikissa mahdollisissa taivutusmuodoissaan. Korp on ruotsalaisen Språkbanken-kielipankin kehittämä verkkopohjainen työkalu, jolla voidaan tehdä konkordanssihakuja kieliopillisesti jäsennetyistä tekstikorpuksista. Korpin kautta pääsee käyttämään muun muassa laajoja suomen ja suomenruotsin aineistoja.

Yhteensä 355 Korpin tarjoamasta korpuksesta käytän 182:ta, jotka ovat joko Finnish treebank 3 -korpuksen tai Kansalliskirjaston (KLK) lehtikokoelman suomenkieliset lehdet - korpuksen alla. Kielipankin sivuilla Puupankkia esitellään seuraavasti: "Suomen kielen puupankin versiossa 3.0 ovat jäsennetyinä VISK (Ison suomen kieliopin verkkoversio), Europarl, JRC-Acquis sekä kaunokirjallista, uutis- ja Wikipedia-tekstiä." Puupankista aineistooni päätyi esimerkkejä pääasiassa Europarl-korpuksesta, jonka sisältö koostuu Euroopan parlamentissa käytyjen keskustelujen käännösteksteistä. Lehtikokoelma puolestaan sisältää sanomalehtiaineistoa aina vuodesta 1820 alkaen ja 1990-luvun loppuun saakka. Oma aineistoni koostuu pääasiassa Länsi-Savo-lehden 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun numeroista, koska suurin osa hakutuloksistani kohdistui kyseisen lehden kirjoituksiin. Tästä voi päätellä, että Länsi-Savo-lehden edustus Kansalliskirjaston lehtikokoelmassa on varsin suuri.

Käytännössä aineistoni keskittyminen laajalti Länsi-Savo-lehteen tarkoittaa sitä, että suuri osa aineistostani on vain muutaman eri kirjoittajan tuottamaa. En kuitenkaan näe tätä ongelmana, koska vaikka joku toinen toimittaja olisikin nostanut liikepolusta eri osia esille kuin Länsi-Savon toimittaja, ei tätä voi yksinkertaisesti mitenkään tietää. Jos yksilöllisiä eroja esiintyykin siinä, minkälaisia seikkoja eri ihmiset pitävät lauseen informaatioisisällön kannalta tärkeämpinä ja mitä vähemmän tärkeinä, ei siitä ainakaan toistaiseksi vaikuttaisi olevan minkäänlaista tutkimusta. Jonkin muun aiheen kanssa tilanne voisi siis ollakin ongelmallinen, mutta tässä tapauksessa näin ei nähdäkseni ole.

Valitsin edellä mainitsemani kaksi korpusta aineistoni lähteiksi, koska ne yhdessä tarjoavat riittävän määrän aineistoa sekä monipuolisen läpileikkauksen kirjoitetusta

suomen yleiskielestä. Alun perin tarkoitukseni oli käyttää ainoastaan Puupankkia, mutta sen pääasiassa Euroopan sisäpolitiikkaan keskittyvä sisältö osoittautui turhan yksipuoliseksi. Arvioisin, että aineistoni lauseista ja virkkeistä noin neljäsosa on peräisin Puupankista ja noin kolme neljäsosaa Kansalliskirjaston lehtikokoelmasta.

Korpin yksinkertainen hakutoiminto antaa *mennä*-verbin osalta 2 625 620 osumaa ja *tulla*-verbin osalta 14 634 837 osumaa. Aineiston määrä on massiivinen, eikä tarkoitukseksi olekaan ollut käydä sitä läpi kokonaan, vaan poimia omaan tutkimukseeni sopivaa materiaalia sitä mukaan, kun sitä tulee vastaan. *Poimia*-verbin käyttö voi implikoida, että olisin harrastanut valikointia aineistoa kerätessäni, ja tämä pitääkin osittain paikkansa; esimerkiksi *mennä eteenpäin* -tyyppiset lauseet olivat hakutuloksissa niin yliedustettuja, että jokaisen kyseisen kaltaisen lauseen sisällyttäminen tutkimukseeni olisi tehnyt aineistostani aivan liian yksipuolisen. Yritin siis löytää mahdollisimman paljon toisistaan poikkeavia esimerkkejä, koska yksi tutkimukseni lähtökohdista on nimenomaan erilaisten ikkunointitapojen tarkastelu.

Tulla-verbin edustuksen suuruus verrattuna *mennä*-verbiin johtuneen ainakin osittain siitä, että *tulla*-verbi toimii osana joissain rakenteissa, joissa *mennä*-verbi ei ole käytössä. Näitä ovat ainakin luultavasti ruotsin kielestä lainattu *tulla*-futuuri (Vilppula: 1993), modaalinen *tulee tehdä* -rakenne ja passiivin 2. partisiippi (*kaikenlaista tuli tehtyä*). En kelpuuttanut näiden kaltaisia tapauksia aineistooni.

Etsin korpusaineistosta ensin 200 sellaista lausetta, joissa esiintyy *mennä*-verbi ja 200 sellaista lausetta, joissa esiintyy *tulla*-verbi. Näistä kummastakin puolet, eli 100 kappaletta kuvaavat konkreettista liikettä ja puolet abstraktista liikettä. **Konkreettisella** liikkeellä tarkoitetaan **muuttujan** kolmiulotteisessa todellisuudessa tapahtuvaa siirtymistä paikasta toiseen suhteessa kiintopisteeseen, kuten lauseessa (3) *Maija tuli kouluun*. Muuttujalla tarkoitetaan lauseessa fokuksena toimivaa oliota ja kiintopisteellä taustaa, jota vasten muuttujan toiminta tapahtuu. Prototyypillisesti muuttujan tehtävää toimittaa lauseessa sen subjekti ja ensisijaisen kiintopisteen tehtävää objekti. Muunlaisia kiintopisteitä edustavat puolestaan erilaiset adverbialit. (Langacker 1987: 231–236; Helasvuo & Huomo 2010: 172.)

Abstraktisella liikkeellä puolestaan tarkoitetaan subjektin tarkoitteen olotilan muutosta tai muuta kuin varsinaista liikettä kuvaavaa toimintaa, kuten vaikkapa lauseessa (4) *Maija tuli julkisuuteen*. Kielillä on taipumus laajentaa deiktisten liikeverbien käyttöä varsinaisen liikkeen kuvaamisesta metaforisempaan suuntaan, ja sekä *mennä* että *tulla* -verbien abstraktisoituminen on noudattanut samaa kehityslinjaa. Käytännössä tämä näkyy siten, että molempia verbejä käytetään paljon erilaisissa kieliopillistuneissa rakenteissa, joissa varsinaisen liikkeen kuvaaminen ei edusta niiden ydinsanomaa. (Huumo & Sivonen 2010a: 111–112.)

Abstraktisesta liikkeestä on mahdollista eritellä vielä **subjektiivinen liike**, jossa staattista asiaintilaa kuvataan dynaamisella liikeverbillä, kuten lauseessa (5) *Tie menee Turkuun* (Sivonen 2013: 3). Valikoin aineistoa etsiessäni ensin konkreettista liikettä kuvaavia lauseita ja siirryn vasta tämän jälkeen abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden pariin. Samaa järjestystä noudatan myös tutkimukseni toteuttamisen ja esittelemisen kanssa. Koen, että tämän kaltainen selkeä kahtiajako helpottaa sekä tutkimukseni tekemistä että sen lukemista.

Tutkimustapani on kvalitatiivinen. Tulen siis kiinnittämään tutkimuksessani huomiota ennen kaikkea niihin tapoihin, joilla ikkunointi tehdään, ja siihen, mitkä osat lauseesta tulevat ikkunoiduiksi. Tilastoin myös taulukoiden muodossa, mitkä osat kuvatusta tilanteesta tulevat ikkunoiduiksi useammin ja mitkä osat jätetään useammin taka-alalle. Lukuihin kannattaa suhtautua lähinnä suuntaa antavina, koska tulen väistämättäkin valikoimaan aineistoa niin tutkimusaineiston rajaamisen kuin liian samankaltaisten esimerkkilauseiden välttelemisen muodossa. Täysin kattavan tilastollisen analyysin tekeminen edellyttäisi perusteellista kvantitatiivista tutkimusta, enkä ole ihan varma, saavutettaisiinko silläkään tavalla tuloksia, jotka vastaisivat täydellisesti todellisuutta. Toinen kysymys on, kuinka mielekästä tämän kaltaisen tutkimuksen tekeminen ylipäätään olisi.

1.3. Tutkimuskysymykset

Pyrin tutkimuksessani saamaan vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Ikkunoidaanko reitistä sekä sen alku-, keski- ja loppuosat vai vain osa niistä?
2. Mikä tai mitkä osat polkua tulevat ikkunoiduksi useimmin?
3. Millä tavoin *mennä* ja *tulla* -verbien ilmaiseman muuttujan reitti ikkunoidaan?
4. Eroavatko konkreettista ja abstraktista liikettä kuvaavat lauseet toisistaan edellä mainitsemieni kolmen kysymyksen osalta ja jos eroavat, niin miten?

2. TEORIA

2.1. Ikkunointi ja tapahtumakehys

Tutkimukseni kannalta kaksi keskeisintä käsitettä ovat **huomion ikkunointi** (*windowing*) ja **tapahtumakehys** (*event frame*). Molemmat käsitteet ovat kielitieteilijä Leonard Talmy (2000) kehittämiä. Kuten jo johdannossa toinkin esille, on huomion ikkunointi ilmiö, johon törmäämme joka päivä niin luetun kuin kirjoitetunkin tekstin myötä. Yksinkertaisesti ilmaistuna tapaamme korostaa jotain tapahtuman osaa siitä kertoessamme ja jättää jonkin toisen osan kokonaan kielentämättä, jolloin kyseinen osa jää osaksi lausutun ilmauksen taustatietoa (Talmy 2000: 257). Pois jätetty osa on yleensä tapahtuman ydinsisällön kannalta vähemmän relevanttia tai ainakin puhujan sellaiseksi tulkitsemaa informaatiota kuin ilmaistu osa.

Kyseessä on siis kognitiivinen valikointiprosessi, jossa ne seikat, jotka tulevat kielennetyiksi, ovat huomion ikkunassa, ja ne seikat, jotka jäävät taka-alalle, jäävät myös ikkunan ulkopuolelle. Olen ottanut seuraavan esimerkin Salla Nurminen väitöskirjasta, ja sen käänköspohjana on toiminut Talmy alkuperäinen esimerkki. (Nurminen 2015: 113; Talmy 2000: 266)

- (6) *The crate that was in the aircraft's cargo bay fell –
'Laatikko, joka oli lentokoneen lastiruumassa, putosi –'*

(a) *out of the airplane [alkuosa] through the air [keskiosa] into the ocean [loppuosa]. 'koneesta ilman halki mereen.'*

(b) *out of the airplane [alkuosa] into the ocean [loppuosa]. 'koneesta mereen.'*

(c) *into the ocean [loppuosa]. 'mereen.'*

Talmy erottelee teoksessaan *Toward a Cognitive Semantics* (2000) yhteensä viisi erilaista tapahtumakehystä: **polun tapahtumakehys** (*path event frame*), **kausaalisen ketjun tapahtumakehys** (*causal-chain event frame*), **syklin tapahtumakehys** (*cyclic event frame*), **osallistuja-vuorovaikutuksen tapahtumakehys** (*participant-interaction event frame*) ja **keskinäisen suhteen tapahtumakehys** (*interrelationship event frame*). Tapah-

tumakehys on se huomion kohteena oleva tilannekokonaisuus, johon ikkunointiprosessi suhteutuu (Talmy 2000: 257), ja yleistys erilaisten tilanteiden rakenteista (Hatakka 2016: 26). Talmy esittelemät tapahtumakehykset eivät ole kaikenkattava tiivistelmä erilaisista tapahtumakehyksistä, vaan niitä on sittemmin kehitetty lisää erilaisten tutkimusten tarpeita varten, kuten Salla Nurminen **tilassa olemisen tapahtumakehyksen** kanssa. Tilassa olemisen tapahtumakehys kuvaa nimensä mukaisesti joko elollisen tai elottoman entiteetin sijaintia, alkuperää, ominaisuutta tai joko mentaalista tai fyysistä tilaa, kuten vaikkapa lauseessa (7) *Parhaat viinit tulevat Ranskasta*. (Nurminen 2015: 118.)

Itse keskityn tutkimuksessani pääasiassa ensiksi mainitsemaani polun tapahtumakehykseen, joka siis kuvaa entiteetin joko konkreettista tai fiktiivistä liikettä lauseessa ilmoitettujen lokaatioiden välillä. Tapahtumakehys siis sisältää tiedon sen kuvaaman tapahtuman eri vaiheista, ja kielenkäyttäjällä on mahdollisuus kohdistaa huomionsa juuri haluamiinsa tapahtumakehyksen vaiheisiin (Hatakka 2016: 26). Polun tapahtumakehyksestä on mahdollista erottaa kolme vaihetta: alkuosa, keskiosa ja loppuosa, kuten Talmy antamassa esimerkissä onkin jo tehty. Esimerkissä (6a) lentokoneen ruumasta putoavan laatikon koko polku lentokoneesta ilman kautta mereen on ikkunoitu (*Laatikko, joka oli lentokoneen lastiruumassa, putosi koneesta ilman halki mereen*). Tätä kutsutaan **maksimaaliseksi ikkunoinniksi**. Esimerkissä (6b) polun alkuosa (*koneesta*) ja loppuosa (*mereen*) on ikkunoitu ja keskiosa (*ilman halki*) on jätetty ikkunoinnin ulkopuolelle. Esimerkissä (6c) on puolestaan ikkunoitu pelkästään polun loppuosa (*mereen*). (Talmy 2000: 266.)

Polun tapahtumakehyksen suhteen on myös syytä erottaa toisistaan **avoin polku**, **suljettu polku** ja **fiktiivinen** tai **subjektiivinen polku**. Edeltävässä kappaleessa esittämäni esimerkki edustaa avoimen polun tapahtumakehystä, sillä siinä esitetyn entiteetin (laatikko) polun alku- (lentokoneen ruuma) ja päätepiste (meri) sijaitsevat eri paikoissa. Suljetun polun tapahtumakehyksessä entiteetin alku- ja päätepisteet sijaitsevat samassa paikassa, kuten lauseessa (8) *Matti kävi kaupassa*. Lauseessa kuvatussa tilanteessa Matti on siis oletettavasti lähtenyt kotoaan, kulkenut kauppaan, tehnyt ostoksensa ja palannut sitten takaisin kotiinsa.

Fiktiivinen tai subjektiivinen polku on abstraktisen liikkeen alakategoria, jossa entiteetin

muotoa kuvataan liikeverbin avulla (Sivonen 2005: 315–316). Kyseessä on siis sama ilmiö, jonka esittelin jo aiemmin työssäni subjektiivisen liikkeen nimellä sivulla 5. Huomionarvoinen seikka fiktiivisen polun tapahtumakehyksessä on se, että huomion alku- ja päätepisteet sijaitsevat eri paikoissa samalla tavoin kuin avoimen polun tapahtumakehyksessäkin (Talmy 2000: 269).

Huomion ikkunoinnin lisäksi on olemassa toinenkin ikkunoinnin tyyppi, jonka nimeksi Krista Ojutkangas on ehdottanut **alan ikkunointia**. Ojutkangas tarkastelee artikkelissaan *Spatial axes in language and conceptualization* bidirektionaalisia konstruktioita eli konkreettisten entiteettien keskinäistä spatiaalista suhdetta niissä tapauksissa, kun molempien entiteettien välinen **spatiaalinen akseli** ilmenee eksplisiittisesti samassa lauseessa tai virkkeessä.

Spatiaalinen akseli siis yhdistää lauseessa mainitut entiteetit toisiinsa, ja se hahmottuu liikepoluksi selvimmin silloin, kun entiteettien välinen suhde käsitteistetään dynaamiseksi, kuten lauseessa (9) *Jänis meni edellä ja kettu perässä*. Staattiseksi akseli puolestaan hahmottuu silloin, kun pyritään kuvaamaan entiteetin ulkomuotoa sen eri puolten avulla, kuten lauseessa (10) *Hyllykaapissa oli kaapit alla ja astiahylly päällä*. Näissä tapauksissa spatiaalinen akseli muodostuu siis hyllykaapin ala- ja yläosien välille, ja samalla hahmottuu myös hyllykaapin osien välinen polku. Tämänkaltaisen spatiaalisen akselin staattisen käsitteistämisen Ojutkangas siis luokittelee alan ikkunoinniksi. Staattiseksi polku on puolestaan luokiteltavissa sen vuoksi, ettei sen käsitteistämiseen tarvita konkreettista liikettä. (Ojutkangas 2006: 28–36.)

2.2. *Mennä* ja *tulla* -verbit

Mennä ja *tulla* ovat intransitiivisia verbejä, jotka vaativat argumenteikseen sekä subjektin että yleensä myös adverbiaalinen. Ne ovat keskenään **suuntasijaisessa oppositiossa**; *mennä*-verbi kuvastaa liikettä, joka suuntautuu pois päin lauseen ilmaisemasta kiintopisteestä, ja *tulla*-verbi puolestaan kuvastaa liikettä kohti kiintopistettä (Lyons 1977: 281).

Mennä ja *tulla* ovat prototyyppisiä **deiktisiä** liikeverbejä. Ison Suomen Kieliopin mukaan deiksis on "– – nimitys sellaisten sanojen ja kieliopillisten ainesten viittaavalle tehtävälle, jotka suhteuttavat ilmauksen puhehetken kontekstiin." (VISK 2008 § 1424.) Deiktinen verbi on siis kytköksissä puhujaan, ja deiktisellä liikeverbillä viitataan liikkeeseen, joka suhteutuu johonkin kiintopisteeseen toimivaan **deiktiseen keskukseen**. Tällaisena lauseessa toimii yleensä juuri puhuja tai jokin muu subjekti sekä tämän sijainti puhumisen hetkellä (Langacker 1987: 127). Seuraavat esimerkit osoittavat, kuinka *mennä* ja *tulla* -verbien välisellä valinnalla on merkitystä tämän asian suhteen:

- (11) *Minä menin keittiöön.*
 (12) *Minä tulin keittiöön.*

Esimerkissä (11) näkökulma on puhujassa itsessään ja tämän lähtöpisteessä, mutta verbin vaihtaminen esimerkissä (12) vaikuttaakin siten, että näkökulma on nyt keittiössä, johon puhuja liikkuu jostain spesifioimattomasta kohteesta (Huumo & Sivonen 2010: 112).

Tulla-verbi on **tunnusmerkkinen** suhteessa *mennä*-verbiin (Larjavaara 1990: 258). Ison suomen kieliopin verkkoversio selittää tunnusmerkkisyyden seuraavasti: "Tunnusmerkkisyydellä tarkoitetaan sitä, että jokin kielen muoto tai rakenne on monimutkaisempi ja samalla yleensä käytöltään rajoittuneempi kuin toinen samaan kategoriaan kuuluva, tunnusmerkitön muoto tai rakenne. Esim. monikko on yksikköön nähden tunnusmerkkinen, koska yksikköä ei merkitä erityisellä tunnuksella" (VISK 2008: määritelmät.)

Mennä ja *tulla* -verbien välinen tunnusmerkkisyysoppositio on välttämätön komponentti niiden keskinäisen suhteen ymmärtämisen kannalta. Sen lisäksi, että verbien ilmentämä liike kulkee vastakkaisiin suuntiin fyysisessä todellisuudessa, tekee se niin myös ajassa; *mennä* kuvaa tilannetta, jossa yhdestä paikasta liikutaan toiseen ajan näkökulmasta niin, että polun alkupisteestä aloitettu liike jää menneisyyteen ja päätepisteeseen kohdistuva liike suuntaa kohti tulevaisuutta. Polun alkuosaa voi kutsua *mennä*-verbiä käytettäessä **primaariksi näkökulmapisteeksi**, koska ihminen käsittää luontaisesti ympäröivässä todellisuudessaan tapahtuvat muutokset nimenomaan menneisyyden kautta, niin sanotusti kohti ajan suuntaa. *tulla* toimii tässä suhteessa päinvastaisesti ja tämän myötä tunnusmerkkisesti; primaari näkökulmapiste sijaitseekin ikään kuin tulevaisuudessa,

polun lopussa, jonne lauseessa esitettyä entiteettiä odotetaan saapuvaksi. *tulla*-verbin kuvaama liike nähdään siis ikään kuin ajan suunnan vastaisena. (Larjavaara 1990: 258).

Mennä-verbin ilmaisemaa liikettä voi myös olla hankalaa tai jopa tarpeetonta tulkita joko jotain kiintopistettä kohti läheneväksi tai siitä loittoneväksi (esimerkki (13): *Mikä tuolla menee?*), mutta *tulla*-verbillinen liikepolkua ilmentävä lause kuvastaa Larjavaaran mukaan aina nimenomaan kiintopistettä kohti lähestyvää liikettä, mitä *mennä*-verbillä ei puolestaan yksinkertaisesti ole mahdollista ilmaista. Toisaalta *mennä*-verbillä on mahdollista kuvata geneeristä, sen kummemmin mitään spesifioitua kiintopistettä kohti suuntautumaton liikkumista, mitä *tulla*-verbillä ei puolestaan ole mahdollista tehdä. On siis mahdollista sanoa, että (14) *Siellä Matti menee* ilman, että liikkeen voisi katsoa suuntautuvan jotain kohti, mutta lause (15) *Sieltä Matti tulee* kuvaa aina väistämättäkin primaaria näkökulmapistettä kohti suuntautuvaa, joko lähenemistä tai saapumista enteilevää tilannetta. (Larjavaara 1990: 259.)

Mennä-verbin spatiaalinen peruserkitys on siis 'lähteä' ja *tulla*-verbin puolestaan 'saapua'. *Tulla*-verbin tunnusmerkkisyys näkyy myös silloin, kun *mennä* ja *tulla* -verbejä käytetään niiden väljemmässä merkityksessä 'siirtyä loitoten' tai 'siirtyä lähten', jolloin ainoastaan *tulla* vaatii jonkin erityisen syyn *tulla* käytetyksi. Yleensä tämä syy on siis se, että puhuja sijaitsee liikkeen päätepisteessä tai pisteessä, jota kohden liike suuntautuu. Erikoista *tulla*-verbin käytössä on se, että jos liikkeen päätepisteessä tai lähestymissuunnassa on läsnä puhujan lisäksi myös kuulija, täytyy puhujan kuvata liike nimenomaan kuulijan eikä itsensä näkökulmasta (*tulenko/*menenkö sinne luoksesi*). *Tulla* valikoituu käytettäväksi verbiksi myös sellaisissa tilanteissa, joissa puhuja lähtee kuulijan mukaan tai toisin päin (esimerkki (16): *Tule kanssani Tampereelle/minä tulen mukaasi Tampereelle*). Tämänkaltaisissa tilanteissa liikkeen voi katsoa suuntautuvan ikään kuin puhekumppania kohti. (Larjavaara 1990: 260.)

Sillä, valikoituuko verbiksi *tulla* vai *mennä*, voi olla merkitystä myös huomion ikkunoinnin kannalta. Tätä havaintoa pyrkii valaisemaan seuraava lausepari:

- (17) *Tulen juuri Turkuun.*
 (18) *Menen juuri Turkuun.*

Esimerkin (17) voi tulkita kahdella tavalla riippuen siitä, onko näkökulma **staattinen** vai **dynaaminen**. Staattinen näkökulma sallii tulkinnan, jonka mukaan puhuja on jo Turussa, ja *tulla*-verbin käyttö ilmaisee puhujan eli lauseen deiktisen keskuksen sijainnin kohdelokaatiossa. Huomion ikkunaan lauseessa on noussut ainoastaan kohdelokaatio Turku. Dynaaminen tulkinta puolestaan sallii *tulla*-verbin käytön kanssa myös sen mahdollisuuden, että puhuja on vielä Turun ulkopuolella, mutta saapuu sinne piakkoin. Tässä tapauksessa kohdelokaation lisäksi tulee ikkunoiduksi myös punktuaalinen saapumishetki. Esimerkissä (18) huomion ikkuna on suurempi: puhuja ei ole vielä Turussa, joten myös itse matkustamisprosessi nousee huomion ikkunaan (Huumo & Sivonen 2010: 113.)

Sekä *mennä* että *tulla* voivat toimia myös abstraktimmassa roolissa, kuten vaikkapa muutosprosessin tai affektiivisuuden kuvaajina. Muutosprosessissa huomionarvoista on se, että *mennä*-verbin avulla kuvattu muutos on yleensä negatiiviseksi tulkittavaa muutosta ja *tulla*-verbin avulla kuvattu muutos positiiviseksi tulkittavaa muutosta (esimerkki (19): *Matti meni sekaisin ja tuli myöhemmin taas järkiinsä.*) Negatiivisia asioita ilmaistaan kuitenkin myös *tulla*-verbin kanssa (esimerkki (20): *Matti tuli sairaaksi*) ja positiivisia asioita *mennä*-verbin kanssa (esimerkki (21): *Matti meni naimisiin*), joten täysin suoraviivaisesti toimivasta prosessista ei ole kyse. (Huumo & Sivonen 2010: 115.)

Huumon ja Sivosen havainto onkin se, että *tulla*-verbillä kuvataan asioita, jotka ovat kielenkäyttäjän tietoisuudessa tai vaikutuspiirissä ja *mennä*-verbillä asioita, jotka poistuvat kielenkäyttäjän tietoisuudesta tai vaikutuspiiristä. Tästä vaikutuspiiristä Huumo ja Sivonen käyttävät termiä **kognitiivinen alue** (*cognitive dominion*). Se käsittää kaikki ne entiteetit, joista kielenkäyttäjä on tavalla tai toisella tietoinen tai joiden kanssa kielenkäyttäjä voi ylipäätään olla kanssakäymisissä. Täten esimerkiksi *Matti menee koomaan* mutta *tulee pois koomasta*. Tämän kaltaista näkökulman valintaa puolestaan motivoi eräänlainen HYVÄ ON TÄÄLLÄ -käsittemetafora, jonka mukaan kielenkäyttäjillä on tapana pitää abstraktista liikettä kohti lauseen kuvaamaa deiktistä keskusta (yleensä siis kielenkäyttäjää itseään) positiivisena muutoksena, ja liikettä pois päin deiktisestä keskuksesta negatiivisena muutoksena. (Huumo & Sivonen 2010: 115–117.)

Myös sillä on merkitystä, käsitteistetäänkö *mennä* ja *tulla* -verbien kuvaama liike aidoksi,

spatiaalisessa tilassa tapahtuvaksi liikkeeksi vai abstraktiseksi liikkeeksi, kun niitä käytetään jonkin puheaktiverbin kolmannen infinitiivin illatiivimuodon kanssa. Seuraava esimerkkipari havainnollistaa kyseistä ilmiötä:

- (22) *Maija tuli sanomaan asian Matille.*
 (23) *Maija meni kertomaan asian Matille.*

Molemmat esimerkit voivat kuvata skenaarioita, joiden perusteella voimme olettaa, että Maija on siirtänyt fyysisen olemuksensa tavalla tai toisella Matin läheisyyteen esittääkseen tälle asiansa. Toinen tulkintatapa on se, että Maija on jo valmiiksi Matin kognitiivisessa alueessa. Tällöin *tulla*-verbi kuvastaa ennemminkin Maijan loppuun saattamaa aikomusta kuin konkreettista liikkumista. Yhteistä molemmille esimerkeille on myös se, että liikeverbin käyttö tekee ilmauksesta **affektiivisen**; Maijan käytös kuvatuissa tilanteissa on tavalla tai toisella aggressiivista verrattuna lauseeseen, jossa käytettäisiin pelkästään verbiä *sanoa* tai *kertoa*, kuten vaikkapa lauseessa (24) *Maija kertoi asian Matille*. (Huumo & Sivonen 2008: 120–121.)

Charles J. Fillmore on myös esittänyt oman näkemyksensä *mennä* ja *tulla* -verbeistä artikkelissaan *How to Know Whether You're Coming or Going* (1971: 369–379, 1983: 219). Fillmoren mukaan verbit *mennä* ja *tulla* eroavat toisistaan kahdella tavalla. Ensimmäinen ero on laadultaan **aspektuaalinen**, eli sijoittaako verbi muuttujan toiminnan ajallisesti lauseen kuvaaman tilanteen alkuun vai loppuun vaiko näiden väliin. Toisin sanoen muuttujan toiminta voi lauseessa kuvatussa tilanteessa olla joko alkamassa, loppunut tai vielä meneillään.

Toinen ero on hieman edellisessä kappaleessa esittelemääni suuntasijaista oppositiota mukaillen siinä, että verbien ilmaiseman liikkeen päätepisteet sijaitsevat eri paikoissa. Fillmore käsittelee artikkelissaan *mennä* ja *tulla* -verbejä nimenomaan englannin kielen näkökulmasta, joten aivan kaikki hänen kirjoittamansa ei täysin päde suomen kieleen. Esimerkiksi englannin *go*-verbin käsiterakenteeseen sisältyy ainoastaan yksi temaattinen argumentti (joku, joka siirtyy). Suomen *mennä*-verbi puolestaan sisältää teeman lisäksi myös väyläfunktion, jota englannin kielessä toimittaa artikkeli *to*, jolla siis ilmaistaan kohteeseen eli liikepolun päätepisteeseen siirtymistä. *mennä*-verbin kanssa keskinäisessä täydennysjakaumassa toimiva *lähteä*-verbi puolestaan sisältää implisiittisen

väyläfunktion *from*, joka ilmaisee lähtöpaikasta poistumista. (Pällin & Kaivapalu 2012: 293–294; Nikanne 1997: 88.)

Käsitys siitä, että jokin muuttuja on liikkunut, sisältää väistämättäkin oletuksen, jonka mukaan kyseinen muuttuja on ollut aluksi jossain toisessa paikassa ja siirtynyt tämän jälkeen johonkin toiseen paikkaan. Muuttujan lähtöpaikkaan viitataan Fillmoren artikkelissa käsitteellä **lähde** (*source*), keskikohtaan käsitteellä **polku** (*path*) ja päätepisteeseen käsitteellä **maali** (*goal*). Aikasuhteet tulee myös ottaa huomioon, ja täten muuttujan lähtö- ja saapumisaika sekä sen matkaan kuluttama aika ovat huomioon otettavia seikkoja. Verbejä on puolestaan mahdollista luokitella joko **lähde-** tai **kohdeorientoituneiksi** tai tämän suhteen neutraaleiksi sen mukaan, sijoittavatko ne lauseen deiktisen keskuksen sen alkuun, loppuun vai johonkin näiden kahden välille. Fillmoren mukaan *tulla*-verbi on kohdeorientoitunut ja *mennä*-verbi sekä lähdeorientoitunut että neutraali. (Fillmore 1983: 219–220.) Seuraavat esimerkit valaisevat asiaa.

- (25) *Matti tuli kotiin keskiyöllä.*
 (26) *Matti meni (lähti) kotiin keskiyöllä.*
 (27) *Matti meni (matkusti) Oulusta Turkuun viime viikolla.*

Esimerkissä (25) Matti on jo lähtenyt alkuperäisestä olinpaikastaan ja saapunut kohteeseensa ilmoitettuna ajankohtana. Lause on siis kohdeorientoitunut. Esimerkki (26) puolestaan antaa ymmärtää, että Matti on lähtenyt jostain lauseessa spesifioimattomasta lähteestä päästäkseen kotiinsa keskiyöllä. Lauseen kuvaama teko kuvastaa esimerkissä (25) esitetystä kohteeseen saapumisesta poiketen irtaantumista lähdelokaatiosta, ja täten esimerkki (26) on siis lähdeorientoitunut. Olen laittanut sulkeisiin verbin *lähteä* siksi, että sitä suomea äidinkielenään puhuva käyttäisi todennäköisesti kyseisessä lauseessa *mennä*-verbin sijasta. Esimerkki (27) edustaa orientaationsa suhteen neutraalia ilmaisua. Se ei painota matkan kumpaakaan määränpäättä, vaan itse Oulun ja Turun välistä matkaa. Huomion ikkunoinnin näkökulmasta esimerkki (25) siis ikkunoi polun tai reitin päätepisteen, esimerkki (26) lähtöpisteen ja esimerkki (27) koko polun alku-, keski- ja päätepisteineen.

Toinen verbejä *mennä* ja *tulla* erottava tekijä on niitä käyttävien ihmisten oletettu sijainti kommunikaatiohetkellä. Fillmore käyttää vapaasti suomentamaani termiä **lähettäjä** (*sen-*

der) puhujasta, termiä **vastaanottaja** (*addressee*) kuulijasta ja termiä **koodaushetki** (*coding time*) itse puheaktin tapahtumahetkeestä. *Mennä*-verbin osalta Fillmore esittää, että lähettäjän ei voi olettaa olevan kohdelokaatiossa koodaushetkellä. Tämä käy ilmi seuraavasta esimerkistä.

- (28a) *Mene sinne!*
 (28b) **Mene tänne!*

Esimerkki (28a) on siis virheellinen, koska paikan adverbi *tänne* implikoi nimenomaan kohdelokaatiota, jossa lähettäjä ei siis voi Fillmoren (1983: 221) mukaan olla esittäessään asiansa. Toiseksi tämän kaltainen käyttörajoitus toimii todisteena *mennä*-verbin deiktisestä, puhujaan kytköksissä olevasta luonteesta (Larjavaara 1990: 256). *Mene tänne* -muoto on nähdäkseni kuitenkin mahdollinen tietyissä tilanteissa, kuten neuvottaessa jollekulle kartan avulla, mihin tämän pitäisi mennä. Perustelen näkemykseni sillä, että kartalla neuvottavan henkilön kohdelokaatio on tavallaan puhujankin nähtävissä, ja sen vuoksi deiktisesti puhujaan kytkeytyvän *tänne*-adverbin (VISK 2008: § 396) käyttäminen tulee tilanteessa mahdolliseksi.

Tulla-verbiin liittyy puolestaan yhteensä neljä eri oletusta:

- (a) Lähettäjä on kohdelokaatiossa koodaushetkellä.
 (b) Lähettäjä on kohdelokaatiossa saapumishetkellä.
 (c) Vastaanottaja on kohdelokaatiossa koodaushetkellä.
 (d) Vastaanottaja on kohdelokaatiossa saapumishetkellä.

Lause (29) *Matti tulee koululle huomenna* täyttää kaikki Fillmoren asettamat kriteerit, jos oletetaan, että joko lähettäjä tai vastaanottaja joko ovat tai aikovat olla samaan aikaan koululla, kun Matti saapuu sinne. Kaikkien kriteerien ei siis tarvitse toteutua samalla kerralla, vaan kyse on ennemminkin siitä, salliiko kuvattu asiointi kaikki neljä esitettyä tulkintatapaa. Jos lähettäjä esimerkiksi sanoo, että (30) *Matti tulee sinne huomenna*, eivät kaikki tulkinnat ole mahdollisia: lähettäjä ei voi olla kohdelokaatiossa, koska tämän käyttämä adverbi *sinne* edellyttää oletusta, jonka mukaan tämä on jossain muualla koodaushetkellä. Jos lähettäjä puolestaan ilmoittaa, että (31) *Minä tulen sinne huomenna*, on tulkintamahdollisuuksia enää kaksi: vastaanottaja voi edelleen olla kohdelokaatiossa sekä koodaus- että saapumishetkellä, mutta lähettäjä ei kumpanakaan. Ei ole mielekästä olettaa, että lähettäjä voisi olla kohdelokaatiossa saapumishetkellä, koska kyseinen

tulkinta tarkoittaisi sitä, että tämä olisi jo valmiiksi määränpäässä odottamassa itseään saapuvaksi. (Fillmore 1983: 221–223.)

2.3. Aiempi tutkimus

Tutkimukseni pohjana ja teoreettisena viitekehyksenä toimii luvussa 2 esittelemäni Leonard Talmyn teoria huomion ikkunoinnista kielessä (*The windowing of attention in language*). Olen esitellyt aiemmin sivuilla 9–10 keskeisimmät Talmyn käyttämistä käsitteistä, joten en toista niitä enää tässä, vaan esittelen muutamia muita tutkimukseni kannalta mahdollisesti relevantteja käsitteitä, joita hän tuo esille teoksessaan. Talmy esittää, että huomion ikkunointi on vain yksi osa skemaattista systeemiä, jota kutsutaan huomion jakamiseksi (*distribution of attention*). Tämä puolestaan muodostaa muiden skemaattisten systeemien kanssa perustan sille, kuinka käsitteistämme kieltä.

Toiseksi Talmy esittää, että huomion ikkunaan valikoituneiden seikkojen ja sen ulkopuolelle jätettyjen seikkojen välillä vallitsee eräänlainen **raja-aita** (*boundary*). Raja-aidan sisäpuolella sijaitsevat elementit muodostavat keskenään koherentin ja relevantin kokonaisuuden, mutta raja-aidan sisällä olevat ja sen ulkopuolelle jätetyt elementit eivät. Raja-aidat voivat olla erityyppisiä, kuten vaikkapa tiedollisia taikka kausaalisia. Raja-aita toimii ikään kuin muurina, joka estää raja-aidan sisällä tapahtuvien seikkojen vaikuttamisen sen ulkopuolelle jätettyihin asioihin, (Talmy 2000: 261–262.) Yksinkertaistaen raja-aidan sisäpuoliset seikat ovat niitä osia kuvastusta liikepolusta, jotka tulevat kielennetyiksi ja raja-aidan ulkopuolelle jäävät seikat niitä, jotka jäävät mainitsematta.

Talmy kirjoittaa myös ns. **konseptuaalisesta liittämisestä** (*conceptual splicing*), jolla tarkoitetaan sitä, millä tavoin kuulija ikään kuin tiivistää kuulemansa asiasisällön ajallisesti mahdollisimman tiiviiksi paketiksi. Talmyn mukaan tapahtumakehyksestä pois jätetyllä osalla on tapana "kutistua" kuulijan mielessä niin olemattomaksi, että kehyksen alku- ja loppuvaiheet tuntuvat tapahtuvan lähestulkoon samanaikaisesti. Esimerkiksi lauseessa (32) *Tyyny putosi sängyltä lattialle* kyseinen tyyny olisi mielessämme ensin sängyllä ja lähestulkoon saman tien lattialla. Itse ilmalento, joka on siis jätetty lauseessa huomion ikkunoinnin ulkopuolelle, kestäisi niin pienen hetken, että tuskin edes

huomaisimme sitä. Maailmantietomme avulla pystymme kuitenkin lauseen muista osista päättelämään, että ilmalento on välttämätön osa kuvattua tilannetta. (Talmy 2000: 270–271.)

Salla Nurminen on tutkinut väitöskirjassaan lauseen aspektin ilmaisemista suomen kielessä *olla-*, *tulla-* ja *tehdä-* verbien näkökulmasta. Nurmisen huomion kohteena on muun muassa se, millä tavoin tapahtumakehykset suhteutuvat syntaktisiin lausetyyppeihin, kuten intransitiivi- ja eksistentiaalilauseisiin. Nurminen tuo esille, että siinä missä syntaktiset lausetyypit kuvaavat nimenomaan kielessä tyypillisiä rakenteita, kohdistavat tapahtumakehykset huomionsa ennemminkin siihen, millä tavoin kielenkäyttäjä käsitteistää ympäröivää maailmaa ja siihen, miten tämä ilmenee kielessä. Täten syntaktisesta näkökulmasta tarkasteltuna samanlaiset lauseet voivat hahmottua eri tapahtumakehysten toteutumiksi. (Nurminen 2015: 122.)

Oman tutkimukseni kannalta olennaisin elementti Nurmisen väitöskirjassa on osuus, jossa tämä käsittelee *tulla-*verbin sisältäviä polun ikkunoivia lauseita. Nurminen erottelee kolme erilaista polkua, jotka ovat nimeltään **liikepolku**, **olemaantulopolku** sekä **muutospolku**. Liikepolku kuvaa joko vertikaalista tai horisontaalista ja jotain pääpistettä kohti suuntautuvaa liikettä, joka voi olla luonteeltaan sekä konkreettista että abstraktista. Konkreettisessa liikkeessä päätepisteeksi hahmottuu kohdelokaatio (esimerkki (33): *Kun vaimoni tulee **kotiin**, saamme myös kahvia*) ja abstraktisessa liikkeessä kohdetila (esimerkki (34): *Medvedev tulee **valtaan** vain Putinin nimittämänä seuraajana*). Päätepisteen sijasta polusta on toki kuitenkin mahdollista eksplikoida ainoastaan lähdelokaatio tai keskivaihe, kuten aina muulloinkin tapahtumia kuvailtaessa. (Nurminen 2015: 183.)

Olemaantulopolku kuvaa nimensä mukaisesti entiteetin olemaan tulemista jossain lokaatiossa. Olemaantulopolulle on ominaista se, että siinä lähdelokaatio, eli tässä tapauksessa olemaan tulemisen aiheuttaja, jää yleensä huomion ikkunan ulkopuolelle (esimerkki (35): *Asemalaiturille tulee lasiseinät ja -ovet*). Muutospolku taas kuvaa entiteetin kehitystä tai muutosta (esimerkki (36): *Aspelinista tuli **valtionarkeologi***), jossa liikkeen ja lokaation kuvaaminen ovat epäolennaisia seikkoja. (Nurminen 2015: 183–184.) Lausetyyppien osalta muutospolkua edustavat aina joko tuloslause, kuten juuri edeltävässä *Aspelinista tuli valtionarkeologi* -esimerkissä, tai intransitiivinen,

translatiivisijaisen predikatiiviadverbiaalin sisältävä tulla joksikin -tyyppinen lause, kuten (37): *1978 presidentiksi tuli Daniel Arap* (Nurminen 2015: 206).

Aspektin osalta Nurminen kertoo, että yleistä niin suomen kielessä kuin maailman muissakin kielissä on hahmottaa aspektimerkitykset vastakohtaisiksi käsittepareiksi imperfektiivinen–perfektiivinen. Imperfektiivisellä aspektilla ilmaistaan prosessia, joka on vielä kesken tai muilla tavoin jatkuvaa, ja perfektiivisellä aspektilla prosessia, joka on jo saavuttanut päätepisteensä. Perfektiivinen aspekti sisältää myös tyypillisesti jonkinlaisen muutoksen. Nurminen tarjoaa esimerkkilauseet (38) *Koira juoksee koppiin* ja (39) *Koira on kopissa*, joista ensimmäinen siis edustaa perfektiivistä aspektia ja jälkimmäinen imperfektiivistä aspektia. Perfektiivistä aspektia edustavassa lauseessa tapahtuu myös muutos, koska siinä koiran olinpaikka siirtyy jostain spesifioimattomasta lokaatiosta koppiin, mutta jälkimmäisessä lauseessa vastaavan kaltaista muutosta ei tapahdu. Huomion ikkunoinnissa aspektin ilmaisemisen kannalta tärkeitä lauseenjäseniä ovat esimerkiksi *tulla*-verbin kohdelokaatiota ilmaisevat adverbiaalitäydennykset, jotka siis implikoivat liikkeen jatkumista johonkin päätepisteeseen asti. Ne siis esittävät lauseen kuvaaman asiointilan aspektiltaan perfektiiviseksi. (Nurminen 2015: 17, 134.)

Krista Ojutkangas on kirjoittanut *Virittäjä*-lehdessä siitä, kuinka näennäisesti valinnaisen *käsin*-partikkelin rooli lauseen syntaktisten ja semanttisen suhteiden rakentumisessa ja huomion ikkunoinnissa onkin paljon keskeisempi kuin voisi olettaa. *Käsin*-partikkeli muodostaa yhdessä erosijaisen nominin kanssa adverbiaalilausekkeen (*maalta käsin*), ja sen tehtävä vaihtelee sen mukaan, käytetäänkö sitä intransitiivi- vai transitiiivilauseessa. Intransitiivilauseessa se ilmaisee toiminnan, yleensä liikkeen lähtökohtaa, kuten seuraavassa esimerkissä: (40) *Ranskasta [Andorraan] kulkeva tie on mutkaisempi ja kulkee vuorten yli, joten jos ei halua stressata itseään eikä autoa, kannattaa ajaa Espanjasta käsin*. Toinen *käsin*-partikkelin funktioista tulee myös ilmi esimerkissä; sen avulla on mahdollista korostaa vaihtoehtojen välistä kontrastia. (Ojutkangas 2003: 165.)

Transitiivilauseessa käytettynä *käsin*-partikkelilla on mielenkiintoinen vaikutus, sillä se voi vaikuttaa suhdesäännön toteutumiseen. **Suhdesäännön** mukaan paikallissijainen adverbiaali ilmaisee intransitiivilauseessa subjektin ja transitiiivilauseessa objektin tarkoitteen paikan tai olotilan muutosta. Selvimmin tätä sääntöä toteuttavat nimenomaan suun-

tasijaiset eli ero- ja tulosijaiset adverbiaalit. (Siro 1964b: 28.) Ojutkankaan artikkelin esimerkit valaisevat *käsin*-partikkelin vaikutusta suhdesääntöön:

- (41) *Nostan lampun pöydältä.*
 (42) *Nostan lampun pöydältä käsin.*

Esimerkissä (41) suhdesääntö toteutuu: *nostaa* on transitiivinen verbi ja ablatiivisijainen adverbiaali *pöydältä* ilmaisee objektina lauseessa toimivan lampun olinpaikan muutosta. Esimerkissä (42) *käsin*-partikkelin vaikutuksen myötä viittaussuhde siirtyykin adverbiaali-lausekkeen ja subjektin välille, sillä agentin olinpaikka ja rooli energian lähteenä korostuvat esimerkkiin (42) verrattuna. Tämä vaikuttaa siten, että verbin ja adverbiaalinen välinen suhde ei ole enää samalla lailla kiinteä kuin esimerkissä (41), vaan nyt adverbiaalilauseke *pöydältä käsin* määrittääkin koko lausetta eikä pelkästään objektia. Näin ollen suhdesääntö ei enää toteudu. Ikkunoinnin kannalta *käsin*-partikkelin vaikutus on siis se, että huomion ikkuna keskittyy agentin olinpaikan sekä energian lähteen ja siirtymisen ylle. Toisin sanoen *käsin*-partikkelin käytön myötä polun alku- ja keskiosa tulevat ikkunoiduiksi. (Ojutkangas 2003: 165–167.)

Käsin-partikkeliä tavataan käyttää paljon esimerkiksi aistihavaintoa ja puheaktia kuvaavien verbien kanssa. Kyseisille verbeille yhteistä on se, että niiden kuvaama toiminta on mahdollista käsitteistää fiktiivisenä polkuna, jonka esittelin jo aikaisemmin sivulla 9. Esimerkiksi katsomista voi kuvata kaksisuuntaisena havaintopolkuna, joka etenee joko kohteesta silmään tai päinvastoin silloin, kun käytetään erosijaista nominia ilman *käsin*-partikkeliä. *käsin*-partikkelin lisääminen muuttaa kuitenkin tulkinnan kaksisuuntaisuudesta selvästi yksisuuntaiseksi, kuten seuraavien esimerkkien keskinäinen vertailu osoittaa:

- (43a) *Näen kylästä kirkon tornin.*
 (43b) *Näen kylästä käsin kirkon tornin.*

Esimerkki A voi antaa ymmärtää, että kokija on kylässä ja näkee sieltä kylän ulkopuolella sijaitsevan kirkon tornin. Toinen tulkintamahdollisuus on se, että kokija on kylän ulkopuolella ja näkee kylässä olevan kirkon tornin. Esimerkki B ei jätä samanlaiselle tulkinnalle sijaa, vaan *käsin*-partikkelin lisääminen tekee selväksi, että kokija on nimenomaan kylässä nähdessään kirkon tornin, joka sijaitsee kylän ulkopuolella. (Ojutkangas 2003: 168–169.)

Kristi Pällin ja Annekatarin Kaivapalu ovat artikkelissaan Suomen *mennä* ja *lähteä* vertailussa: lähtökohtana vironkielinen suomenoppija vertailleet suomen *mennä* ja *lähteä*-sekä viron *minema*-verbejä toisiinsa. Vertailun lähtökohtana on se, että suomen kielessä verbit *mennä* ja *lähteä* ovat eriytyneet omiksi, täydellisiksi paradigmoikseen siinä missä viron kielessä kyseiset verbit muodostavat vajaan, keskinäisessä täydennysjakaumassa olevan paradigman (*minema* : lähen). *Mennä* ja *lähteä* -verbien täydennysjakauma toimii niin, että *lähteä* ilmaisee nimenomaan toiminnan alkua ja siirtymistä jonkin lauseessa nimetyn paikan suuntaan. *Mennä*-verbi puolestaan kuvaa toiminnan prosessia ja sitä, mihin lokaatioon lauseen kuvaama asiointi päättyy. Toisin sanoen protoyyppisessä *mennä*-verbillisessä lauseessa tulee varmasti ikkunoiduksi polun päätepiste, mutta lähtöpiste jää monesti raja-aidan ulkopuolelle. *Lähteä*-verbillisissä lauseissa puolestaan polun alkuosa tulee aina ikkunoiduksi ja päätepiste vain osassa tapauksista. Koska viron kielessä ei ole tämän kaltaista täydennysjakaumaa, tuottaa verbienvälisen käyttöerojen oppiminen syntyperäisille virolaisille monesti hankaluuksia. (Pällin & Kaivapalu 2012: 287–289.)

Jarmo Haapaharju on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan *mennä*-verbiä kohde- ja lähdekonstruktioiden rakennetta, jonka tarkka merkitys on 'joku tai jokin liikkuu jonnekin' ja lähdekonstruktiolla rakennetta, jonka tarkka merkitys on 'joltakin tai jostakin jotakin tai jokin'. Kohdekonstruktiosta on mahdollista erottaa kaksi varianttia: ensimmäisen muodostavat nominatiivimuotoinen subjekti, *mennä*-verbi ja illatiivi- tai allatiivimuotoinen adverbiaali (esimerkki (44): *Erkki meni Turkuun*). Toista varianttia Haapaharju kutsuu Ison suomen kieliopin mukaisesti **infiniittiseksi lausekkeeksi**, ja sen rakenneosina toimivat nominatiivimuotoinen subjekti, *mennä*-verbi sekä MA-infinitiivimuotoinen predikaatti (esimerkki (45): *Erkki menee nukkumaan*). Molempia variantteja esiintyy myös omassa aineistossani. Lähdekonstruktiot koostuvat puolestaan ablatiivi- tai elatiivisijaisesta adverbiaalitäydennyksestä, *mennä*-verbistä ja nominatiivi- tai partitiivisubjektista, kuten lauseessa (46) *Erkiltä meni hermot*. (Haapaharju 2008: 22–23, 52.)

Sekä kohde- että lähdekonstruktiot on mahdollista jakaa alakategorioihin merkitystensä perusteella. Oman tutkimukseni kannalta näistä kategorioista relevantein on **lokomotionaalinen liike**, sillä *mennä*-verbin perusmerkityksenä voi pitää nimenomaan sen liikemerkitystä. Leksikaalisten rajoitustensa puolesta lokomotionaalista liikettä

kuvaavat lauseet ovat on varsin vapaita, ja niiden subjektina voi toimia sekä konkreettisesti abstraktimerkityksiset entiteetit, joskin jälkimmäiset vain varauksin, kuten esimerkissä (47): **Vapaus meni Turkuun*. (Haapaharju 2008: 24–25.) Tämä jaottelu noudattelee työssäni käyttämää konkreettisen ja abstraktisen liikkeen jaottelua, koska jaotteluni perustuu pääosin nimenomaan siihen, onko lauseen subjektin tarkoite elollinen vai eloton. Joitakin poikkeustapauksia, joissa konkreettista liikettä kuvaavan lauseen subjektin tarkoite on eloton, esiintyy kuitenkin aineistossani, ja palaan tähän seikkaan myöhemmin työssäni.

2.4. Tutkimusmenetelmä ja aiheen rajaus

Tutkimukseni on **aineistopohjaista**. Tämä tarkoittaa sitä, että käytän tutkimuksessani korpusaineistoa nimenomaan analysoinnin apuvälineenä sen sijaan, että käyttäisin sitä pelkästään esimerkkien lähteenä. (Jantunen 2009: 102.) Kognitiivisessa kielitieteessä maailmantiedolla tai ensyklopedisellä tiedolla on iso rooli merkityksen kannalta, ja nojaudun itsekin paljolti maailmaa koskevaan tietouteeni analysoidessani lauseita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että en analysoi lauseita ainoastaan niiden morfologisten seikkojen pohjalta, vaan myös niiden merkityksen perusteella.

Aineistonkeruuni tapahtui käytännössä niin, että kirjoitin hakukenttään lekseemin [mennä] ja spesifioin sen verbiksi Korpin antamista vaihtoehtoista. Hakuvaihtoehtoista käytin yksinkertaista hakua laajennetun tai edistyneen haun sijasta, koska en onnistunut saamaan ainuttakaan hakutulosta jälkimmäisillä tavoilla. Tämän jälkeen poimin tarjotuista hakutuloksista omat kriteerini täyttäviä lauseita niin kauan, että aineistoni koostui sadasta konkreettista liikettä kuvaavasta *mennä*-verbillisestä lauseesta ja sadasta abstraktista liikettä kuvaavasta *mennä*-verbillisestä lauseesta. Toistin saman prosessin *tulla*-verbin kanssa, ja tämän myötä 400 lausetta käsittävä aineistoni oli mahdollisesti väärään kategoriaan menneitä ja kriteerejäni tavalla tai toisella vastaamattomia lauseita vaille valmis.

Otin lähtökohdakseni aineistoa kerätessäni sen, että lauseiden tulee edustaa nimenomaan joko konkreettista tai abstraktista liikepolkua tai olemaantulopolkua. Tämän vuoksi esimerkiksi *tulee tehdä* -rakenteen ja *tulla*-futuurin sisältävät lauseet eivät kelvanneet

aineistooni. Lisäksi Korp ei osaa tehdä eroa *tuli*-nominin nominatiivimuodon ja *tulla*-verbin yksikön kolmannen persoonan imperfektimuodon välillä, ja näitäkin lauseita jouduin hylkäämään melko paljon.

Mennä-verbin osalta ainoaksi aineistoon kelpaamattomaksi ilmaisuksi päädyin luokittelemaan *mennä liian pitkälle* -tyyppisen rakenteen, koska se esiintyi etenkin Europarl-korpuksessa niin usein, että kaikkien vastaan tulleiden esiintymien sisällyttäminen aineistooni olisi tehnyt siitä liian yksipuolisen. Aineiston keräämistä aloittaessani en aikonut kelpuuttaa siihen esimerkin (48) *Sveitsissä on yhteensä 140 000 rajatyöntekijää, jotka tulevat Saksasta* -kaltaisia, entiteetin alkuperää ilmaisevia lauseita. Vaikka ne rakenteensa puolesta ovatkin liikepolun kaltaisia sikäli, että molemmissa erosijainen lokatiiviadverbiaali edustaa liikkeen lähdelokaatiota, katsoin tämän tyyppisten lauseiden ilmaisevan ennemminkin tilassa olemisen tapahtumakehystä, jonka esittelin aiemmin tutkielmani sivulla 8.

Ajatusprosessini oli se, että saksalaisuus on ymmärrettävissä ennemminkin jatkuvaksi tilaksi kuin jotain kiintopistettä kohti suuntautuvaksi liikkeeksi (Nurminen 2015: 179). Vaikka lauseessa kuvatut saksalaiset ovatkin siis väistämättä jossain vaiheessa joutuneet matkustamaan Saksasta Sveitsiin, ei lauseessa kielennetty tilanne kuitenkaan kuvaa tätä tapahtumaa, vaan sitä, että saksalaiset toimivat tällä hetkellä rajatyöntekijöinä Sveitsissä. Itse matkustamisprosessi on vain jotain, jonka voimme päätellä lauseesta sen antaman informaation puitteissa.

Päädyin kuitenkin lopulta ottamaan aineistooni myös entiteetin alkuperää kuvaavia lauseita, koska ne ovat rakenteellisesti täsmälleen samanlaisia kuin abstraktista liikettä kuvaavat, pelkästään polun alkuosan ikkunoivat *tulla*-verbilliset lauseet. Katsoin myös, että niiden sisältämä implikaatio aiemmin tapahtuneesta liikkumisesta on täysin riittävä liikepolun mielessä piirtymiseen erityisesti niissä tapauksissa, joissa polun lähtöpiste on eksplikoitu; ratatyöntekijöiden kulkeman polun alkupisteenä on toiminut Saksa ja päätepisteenä Sveitsi.

Polun ikkunoivista lauseista olen jättänyt aineistoni ulkopuolelle muutospolkua kuvaavat lauseet, kuten (49) *Maijasta tuli presidentti*. Päädyin tähän ratkaisuun useammastakin erisyystä. Ensinnäkin muutospolku kuvaa nimensä mukaisesti ainoastaan kuvaamansa olion

läpikäymää muutosta eikä liikettä missään muodossa (Nurminen 2015: 184). Toinen syyni oli se, että vaikka olion kehityskulku sinänsä hahmottuukin polkuna, tekee se sen yleensä täsmälleen samalla tavalla. Tämä ei ole tutkimukseni kannalta hedelmällistä, koska yksi lähtökohdistani on tarkastella nimenomaan erilaisia ikkunoinnin tapoja. Tämän vuoksi pyrin tutkimaan huomion ikkunointia mahdollisimman paljon toisistaan poikkeavien esimerkkilauseiden pohjalta.

Korpusaineiston tarjoamista hakutuloksista niin suuri osa edusti nimenomaan muutospolkua, että abstraktista liikettä kuvaavien *tulla*-verbillisten lauseiden osio olisi koostunut lähestulkoon kokonaan niistä, jos en olisi harrastanut minkäänlaista valikointia aineistoa kerätessäni. Koska yksi tutkimukseni tavoitteista on selvittää eri tapoja, joilla polun tapahtumakehyksiä ikkunoidaan, olisi myös muutospolun sisällyttäminen tutkimusaineistooni yksipuolistanut sen sisältöä tarpeettoman paljon.

Polun ikkunoinnin kannalta sekä tuloslause että intransitiivinen *tulla joksikin* -tyyppinen lause toimivat niin, että ne ikkunoivat polusta lähestulkoon aina pelkästään sen päätepisteen. Tämä on siis aina se uusi olomuoto, johon lauseen kuvaama entiteetti on siirtynyt, kuten vaikkapa lauseessa (50) *Pikkulinnusta tuli ketun päivällinen*. Periaatteessa on toki mahdollista, että muutospolkua kuvaavassa lauseessa tulee ikkunoiduksi myös polun keskiosa, kuten vaikkapa lauseessa (51) *Esasta tuli lääkäri väärennetyn todistuksen avulla*. Tässä lauseessa väärennetty todistus toimisi siis välineenä, jonka avulla Esasta on saavuttanut kulkemansa polun päätepisteen, lääkärin viran. Tämän tyyppiset lauseet vaikuttaisivat olevan kuitenkin hyvin harvassa ainakin sen perusteella, ettei niitä tullut aineistoa kerätessäni lainkaan vastaan.

Olen kelpuuttanut konkreettista liikettä kuvaavaan aineistooni lauseita, joissa subjekti on elotontarkoitteinen. Yleensä näissä tapauksissa esiintyy kuitenkin jokin elollinen tekijä elottoman esineen liikkumisen mahdollistajana tai jonkinlaisena liikkeelle panevana taustavoimana. Esimerkkinä tästä toimii seuraava aineistoni lause:

(52) *Sushit ovat tulleet Helsinkiin japanilaisten yrittäjien myötä.* (Länsi-Savo 18.7.2000)

Näissä tapauksissa olen kategorisoinut lauseet konkreettiseksi liikkeeksi, koska kuollut, ravinnoksi jalostettu kala on kykenemätön liikkumaan itsestään, mutta voi tehdä sen jonkin toisen, lauseen eksplikoiman entiteetin avulla (esimerkkilauseen tapauksessa japanilaiset yrittäjät).

Elollisen, liikkeellepanevan taustavoiman eksplikoiminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, jos voimme kontekstin perusteella päätellä, että eloton muuttuja on kykeneväinen liikkeeseen ilmankin tätä, kuten seuraavassa aineistoni lauseessa (58): *Vesi ja lieju pyyhkäisivät mennessään kokonaisia kyliä ja tuhosivat teitä sekä siltoja rannikkoalueella* (s.28). Myös sellaiset lauseet, joissa elottoman entiteetin liikkumisen mahdollistava tekijä on eloton, mutta maailmantietomme perusteella kykeneväinen liikkumaan elollisen entiteetin myötävaikutuksesta, kuuluvat tutkimuksessani konkreettisen liikkeen kategoriaan. Esimerkiksi lauseessa (91) *Tavara on tullut Suomeen junalla Venäjältä Vainikkalan kautta* (s. 38) ei ilmaista elollista entiteettiä, mutta tiedämme junien kykenevän liikkumaan, jos niitä ohjataan jonkin elollisen entiteetin toimesta. Elottomia esineitä ja asioita on siis mahdollista esittää liikkeeseen kykenevinä ja tämän myötä elollisten entiteettien kaltaisina (Nurminen 2015: 184).

Jos elollinen tekijä tai maailmantietomme perusteella elollisen tekijän liikuttama esine tai asia on jätetty lauseessa mainitsematta, olen luokitellut sen abstraktisen liikkeen edustajaksi. Vaikka elollisen tekijän edesauttama liikkumisprosessi tulee yleensä implikoiduksi tämänkaltaisissa lauseissa, jää konkreettinen liikepolku näissä tapauksissa nähdäkseeni hahmottumatta nimenomaan sen mahdollistajan puuttumisen vuoksi. Aineistossani esiintyy esimerkiksi seuraava lause:

(53) *Perunat tulevat omasta maasta.* (Länsi-Savo 17.2.2000)

Tämä olemaantulopolkua edustava lause toki antaa maailmatietomme perusteella olettaa, että jonkun on täytynyt vetää perunat maasta ja kuljettaa ne fyysisesti johonkin toiseen paikkaan, kuten kauppaan, jossa joku asiasta tietävä sitten kommentoi niiden alkuperää, sillä eiväthän perunat itse itseään kerää tai kuskaa paikasta toiseen. Esimerkin kaltaisen lauseen voisi siis mahdollisesti tulkita myös konkreettiseksi liikkeeksi, mutta koska pyrin kuitenkin pysyttelemään lauseen itsensä tarjoaman informaation puitteissa, pidän tekemääni rajanvetoa ainakin pääosin perusteltuna. Pääasiana pidän sitä, että olen

aineistoni lauseita kategorisoidessani noudattanut säännöllisesti asettamamaani rajanvetoa.

Sivusin jo aiemmin sivulla 20 sitä, että joissain aineistoni tapauksissa jotain polun osaa edustaa nominin sijasta verbin kolmas infinitiivi. Kolmannen infinitiivin muodot ovat sikäli mielenkiintoisia, että niihin ei ole mahdollista liittää persoonapäätteitä, mutta ne kelpuuttavat viisi eri sijapäätettä (inessiivi, elatiivi, illatiivi, adessiivi ja abessiivi). Niitä voi siis pitää ikään kuin jonkinlaisena verbin ja substantiivin välimuotona. Omaan tutkimukseeni kolmannen infinitiivin muodot kelpaavat mainiosti, koska ne vastaavat sijapäätteestä riippuen kysymyksiin *missä, mistä, mihin ja millä tavalla?* (White 1997: 229–230).

Elatiivipäätteiset infinitiivit ikkunoivat siis tyypillisesti polun alkuosan, adessiivipäätteiset infinitiivit polun keskiosan ja illatiivipäätteiset infinitiivit polun loppuosan. Inessiivipäätteen käyttö on hieman kirjavampaa, ja jonkin puuttumista ilmaiseva abessiivin sijapäätte on nykykielessä sen veran harvinainen, että sitä ei esiinny aineistoni lauseissa lähestulkoon ollenkaan. Niissäkin harvoissa tapauksissa, joissa abessiivi esiintyy, se ei osallistu liikepolun muodostamiseen millään tavoin. Esimerkkinä tästä toimii aineistoni tapaus (67) (s. 31).

Olen jakanut tutkimukseni kahteen pääkategoriaan: konkreettiseen ja abstraktiseen liikkeeseen. Nämä olen jakanut edelleen kahtia *mennä*-verbin sisältäviin lauseisiin ja *tulla*-verbin sisältäviin lauseisiin. Aineistoni olen jaotellut ikkunointityyppeihin sen mukaan, mitä osia polusta niissä on nostettu huomion ikkunaan. Yhteensä mahdollisia ikkunointityyppejä on seitsemän erilaista, ja käsittelen näitä kunkin neljän kategorian kohdalla aina seuraavassa järjestyksessä:

1. Vain polun alkuosa ikkunoitu.
2. Vain polun keskiosa ikkunoitu.
3. Vain polun loppuosa ikkunoitu.
4. Polun alku ja keskiosa ikkunoitu.
5. Polun alku ja loppu ikkunoitu.
6. Polun keskiosa ja loppu ikkunoitu.
7. Koko polku ikkunoitu.

Jos aineistoesimerkki on koostunut useammasta lauseesta ja sisältänyt paljon itse analysoitavan lauseen kannalta epäolennaista informaatiota, olen osassa tapauksista pilkkonut niitä lyhyemmiksi joko alusta tai lopusta kahta viivaa käyttäen. Olen lihavoinut esimerkeistä aina sen osan polkua, jota kussakin kohdassa tarkastelen. Jos esimerkiksi esittelen sellaisia lauseita, joissa on ikkunoitu ainoastaan polun keskikohta, lihavoin ainoastaan polun keskikodan esimerkkilauseissa. Olen myös tutkielmassani aiemmin soveltamastani käytännöstä poiketen erottanut esimerkkilauseet toisistaan välilyönnillä selkeyden vuoksi, sillä esimerkkien jälkeiset aineistolähdeviitteet olisivat ilman rivinvaihtoja tehneet esimerkkiosioista turhan sekavan näköisiä.

Jokaisen osion lopussa on taulukko, joka havainnollistaa, kuinka eri ikkunointityypit jakautuvat kunkin kategorian sisällä. Koska esiintymiä on kussakin kategoriassa tasan sata kappaletta, edustavat esiintymien määrät samalla myös niiden prosentuaalista osuutta aineistosta. Tämän vuoksi en ilmoita taulukoissa prosentteja erikseen niissä tapauksissa, joissa taulukoin vain yhtä kategoriaa.

3. KONKREETTINEN LIIKE

3.1. *Mennä*-verbi

Aineistoni konkreettista liikettä kuvaavien *mennä*-verbillisten lauseiden joukossa ei esiinny yhtäkään tapausta, jossa olisi ikkunoitu ainoastaan polun alkuosa. Tätä voi pitää odotuksenmukaisena, sillä *mennä*-verbi kuvaa pääasiallisesti nimenomaan toiminnan prosessia ja sitä, mihin lokaatioon lauseen kuvaama asiointi päättyy. Polun alkuosa on mahdollista nostaa huomion ikkunaan myös *mennä*-predikaatillisissa lauseissa, mutta näissä tapauksissa myös polun loppuosa tulee aineistoni pohjalta pääteltävän informaation mukaan eksplikoida. *Matti meni koulusta* -tyyppinen lause ei siis muodosta suomen kielessä ymmärrettävää kuvausta tapahtumien etenemisestä, mutta *Matti meni koulusta kotiin* muodostaa.

Spatiaalista liikkumista kuvaavissa ilmaisuihin on tulosijaisen adverbiaalinen sanottu olevan *mennä*-verbin valenssin vaatima pakollinen täydennys (Pällin & Kaivapalu 2012: 301). Aineistossani on kuitenkin esimerkkejä, jotka osoittavat, ettei näin ole aina, ja Larjavaarakin on esittänyt, että *mennä*-verbillä voi kuvata myös geneeristä liikettä, joka ei siis suuntaudu kohti mitään spesifioitua kiintopistettä (Larjavaara 1990: 259). Tältä osin katsoisin lähdemateriaalini tarjoavan ristiriitaista informaatiota.

Pelkästään polun keskiosa on ikkunoitu aineistoni lauseista viidessä, eikä niistä yhdessäkään esiinny illatiivi- tai allatiivipäätteistä adverbialia *mennä*-verbin täydennyksenä. Polun keskikohdaksi ikkunoituu tyypillisesti joko itse reitti, jota pitkin liikkuminen tapahtuu, tai liikkumisen tapa.

- (54) *--ja onkin sellainen, vaikka tämä risteily taitaakin mennä **Tallinnan kautta**.* (Länsi-Savo 24.2.2000)
- (55) *Niinpä voisi sanoa, että lentäkää Euroopassa, niin teidät on vakuutettu, mutta ehkä on kuitenkin parempi mennä **suurnopeusjunalla**.* (EuroParl Corpus/fi -01-04-04. rivinumero 3273)
- (56) *Vähän autettuna hän kaivoi suurimmasta paketista esiin ukki-pukin hommaaman päällä istuttavan punaisen poliisiauton, ja sen jälkeen menttiin **hurukyytiä pitkin pirtin lattiaa**.* (Länsi-Savo 5.1.2000)

- (57) *Tämä kyseisestä maasta - Bulgariasta - kotoisin oleva nuori tyttö kysyi minulta nauraen **menessään ohitseni**: " Miksi ihmeessä ette päästä ehdokasvaltioita Euroopan-- (EuroParl Corpus/fi- 01-07-04 rivinumero 1618)*
- (58) *Vesi ja lieju pyyhkäisivät **menessään** kokonaisia kyliä ja tuhosivat teitä sekä siltoja rannikkoalueella. (Länsi-Savo 25.1.1967)*

Tapauksessa (54) maailmantietomme kertoo, että lauseessa puhutaan hyvin todennäköisesti laivalla liikkumisesta, vaikka tätä ei olekaan erikseen eksplikoitu; yleensä nimenomaan laivan kulkemasta reitistä käytetään termiä *risteily*, ja Tallinna on etenkin suomalaisille varsin tuttu risteilykohde. Sitä, mistä laiva on lähtenyt, tai mikä sen määränpää on, ei lauseessa myöskään eksplikoida. Tallinnan kerrotaan toimivan laivan välipysäkkinä, ja täten huomion ikkunaan nousee ainoastaan yksi osa laivan kulkemasta reitistä. Tapauksessa (55) ei eksplikoida itse reittiä vaan liikkumisen tapa välineen adverbialia käyttäen. Tässäkin tapauksessa voimme kuitenkin nojautua maailmantietomme varaan ja päätellä, että liikkuminen tapahtuu junaraidetta pitkin, vaikka sillä ei lauseen luokittelun kannalta olekaan merkitystä.

Tapauksessa (56) eksplikoidaan sekä liikkumisen tapa nominaalimääreen avulla (*hurukyytiä*) että reitti (*pitkin pirtin lattiaa*). Sama liikepolun osa voi siis päästä huomion ikkunaan useamminkin kuin vain kerran samassa lauseessa, joskaan kovin yleistä tämä ei aineistoni perusteella vaikuttaisi kuitenkaan olevan. Tapauksessa (57) lauseenvastike *menessään ohitseni* nostaa huomion ikkunaan ainoastaan hetken, jolloin nuori tyttö kulkee tapahtumasta ketovan henkilön ohitse, eikä ollenkaan sitä, mistä tämä on tulossa tai mihin tämä on menossa. Aspektuaalisesta näkökulmasta lauseen kuvaama asiointila on siis imperfektiivinen, koska tyttö ei ole vielä saavuttanut määräpäätänsä. Tapaus (58) puolestaan osoittaa sen, että myös eloton entiteetti (*vesi ja lieju*) voi toimia konkreettista liikettä kuvaavan lauseen subjektina. *Menessään*-lauseenvastike toimii lauseessa samalla tavoin kuin tapauksessa (57), jossa kuvattu toimintaa jää aspektuaalisuutensa osalta imperfektiiviseksi.

Edeltävien esimerkkien valossa katsoisin perustelluksi väittää, että tulosijaisen adverbialin käyttö ei ole *mennä*-verbiä käytettäessä pakollinen, vaan pelkästään hyvin yleinen täydennyksen tapa. Pelkästään polun keskiosan ikkunoiva *mennä*-predikaatillinen lause voi edustaa täysin ymmärrettävää ja informaatioisältönsä kannalta

tydyttävää suomen kieltä myös muiden adverbiaalityyppien tai kokonaan muiden kielellisten keinojen, kuten nominaalimääreiden tai lauseenvastikkeiden avulla. Tämä linjaus myös noudattaisi aiemmin sivulla 11 esittelemääni Larjavaaran periaatetta, jonka mukaan *mennä*-verbin ei tarvitse välttämättä ilmentää mitään spesifiä kiintopistettä kohti suuntautuvaa liikettä.

Pelkästään polun loppuosa on konkreettista liikettä edustavien *mennä*-verbillisten lauseiden joukossa ikkunoitu peräti 66 tapauksessa sadasta. Näistä yhtä lukuun ottamatta kaikki sisälsivät tulosijaisen adverbiaalin Pällinin ja Kaivapalun esittämän säännön mukaisesti (ks. sivu 27). Yksikin poikkeus riittää kuitenkin osoittamaan sen, että kyseinen sääntö ei päde aina ja kaikissa tilanteissa edes silloin, kun liikepolun päätepiste tulee eksplikoiduksi.

- (59) *Menimme viime vuonna **Kosvoon***-- (EuroParl Corpus/fi -00-06-15 rivinumero 1960)
- (60) *Emme voi enää hunnien tavoin mennä **pyyntimaalle***-- (EuroParl Corpus/fi -00-05-19 rivinumero 537)
- (61) *Sielläkin menin **jututtamaan** vanhusta*-- (EuroParl Corpus/fi -01-01-17 rivinumero 1276)
- (62) *Menin siksi äkkiä **Itävallan viranomaisten luo** ja maksoin sakon käteisellä.* (EuroParl Corpus/fi -01-11-14 rivinumero 3704)

Tapaus (59) on hyvä esimerkki prototyypisistä *mennä*-verbillisestä, vain polun päätepisteen ikkunoivasta lauseesta, jossa paikan adverbiaalin sijamuotona toimii illatiivi. Tapaus (60) on muuten samanlainen kuin edeltäväkin, mutta lauseessa sijamuotona toimii allatiivi. Tapauksessa (61) ei esiinny paikan adverbiaalia, vaan polun päätepisteenä toimii *jututtaa*-verbin kolmannen infinitiivin illatiivimuoto. Tämän lauseen luokittelemisen konkreettiseksi liikkeeksi voisi periaatteessa kyseenalaistaa sivun 13 toiseksi viimeisessä kappaleessa esittelemäni periaatteen nojalla, jonka mukaan *mennä* ja *tulla* -verbin kuvaama liike voidaan tulkita joko konkreettiseksi tai abstraktiseksi, jos niitä käytetään jonkin puheaktiverbin kolmannen infinitiivin illatiivimuodon kanssa. Liikkeen voisi siis tulkita myös abstraktiseksi siinä tapauksessa, että lauseessa kuvattu tapahtuma edustaisi nimenomaan loppuun vietyä aikomusta varsinaisen liikkumisen sijasta. Tapaus (62) on aineistoni ainoa esimerkki siitä, kuinka polun päätepisteen voi ilmaista myös

muulla tavoin kuin tulosijaista adverbialia käyttäen. Postpositiorakenne *Itävallan viranomaisten luo* toimittaa tässä tapauksessa polun päätepisteen virkaa.

En löytänyt aineistooni yhtään tapausta, jossa olisi ikkunoitu polun alku- ja keskikohta, mutta jossa sen päätepiste olisi jätetty raja-aidan ulkopuolelle. Yritin oikein etsimällä etsiä kyseisen kaltaista tapausta, koska en pidä sitä samalla tavalla mahdottomana kuin pelkästään polun alkuosan ikkunoivaa *mennä*-verbillistä lausetta. Kirjoitin hakukenttään *mennä*-verbin monikon kolmannen persoonan imperfektimuodon, koska pidän kyseistä taivutusmuotoa kaikista todennäköisimpänä *mennä*-verbin esiintymänä kuvitteellisessa lauseessa, jossa vain polun loppuosa on jätetty huomion ikkunan ulkopuolelle. Mielestäni olisi esimerkiksi aivan mahdollista sanoa vaikkapa, että *menimme Tampereelta autolla*. Hakutuloksia *menimme*-muodolle tuli 15 460 kappaletta, enkä käynyt läpi läheskään kaikkia tapauksia, mutta pintapuolisen tarkastelun perusteella tämän kaltaisia lauseita käytetään joko hyvin vähän tai ei ollenkaan. Vaikuttaisikin siis siltä, että jos polusta ikkunoidaan sen alkuosa, tulee sen loppuosa myös ikkunoida ainakin *mennä*-verbillistä konkreettista liikettä kuvattaessa.

Aineistossani esiintyy viisi tapausta, joissa on ikkunoitu polun alku- ja loppuosa.

- (63) *Pyörätuolissa istuvan vammaisen on melko kallista mennä **Göteborgista** jonnekin muualle **Eurooppaan** lomalle tai opintomatalle.* (EuroParl Corpus/fi -00-01-18 rivinumero 3603)
- (64) *Kun menen **täältä Strasbourgist**a kotiin, minun on kerrottava kansalleni, millaista oli.* (EuroParl Corpus/fi -00-09-05.txt rivinumero 4335)
- (65) *Tarkoitin, että on yhtä helppoa mennä **Maltaan ja Kyprokseen** pimeältä **mereltä käsin** kuin ylittää vuori vuoristossa.* (EuroParl Corpus/fi -01-12-11 rivinumero 2475)

Polun alkupistettä ilmentää aina joko ero- tai olosijainen paikan adverbialia: tapauksessa (63) on käytetty elatiivia (*Göteborgista*), tapauksessa (64) sekä elatiivia (*Strasbourgista*) että ablatiivia (*täältä*) ja tapauksessa (65) pelkästään ablatiivia (*pimeältä mereltä*). Tapauksessa (65) tulee myös esille *käsin*-partikkelin käyttö vaihtoehtojen välisen kontrastin korostajana. (ks. s. 18). Koska kyseessä on intransitiivilause, toimii koko adverbialilauseke *pimeältä mereltä käsin* polun alkupisteenä. Polun päätepisteen sijamuoto on kaikissa tapauksissa illatiivimuotoinen.

Polun keskikohta ja loppu oli ikkunoitu neljästätoista tapauksessa. Tapausten määrä oli toiseksi suurin *mennä*-verbillisten konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden joukossa.

- (66) *Murron tekotapa oli samanlainen kuin edellis yönä Mikkelissä, missä taloon oli menty verannan ikkunan kautta.* (Länsi-Savo 19.1.2000)
- (67) *Kun lavalla menee selällään maaten istuimen alle, näkee puuhun veistettynä saman näkymän kuin jos pääsee samasta kulmasta katsomaan housuitta istuvaa naishenkilöä.* (Länsi-Savo 29.1.2000)
- (68) *Hän tiesi puoliveristen kulkevan ohitse mennessään veneelleen.* (Viikonloppu 28.11.1941)

Tapauksessa (66) on ilmoitettu reitin adverbilausekkeella *verannan ikkunan kautta* se, kuinka taloon on menty sisään ja tapauksessa (67) tapa (*selällään maaten*), jolla kohdelo-kaatioon (*istuimen alle*) suositellaan mentävän. Tapauksessa (68) preesensmuotoinen temporaalinen lauseenvastike *mennessään* ilmoittaa entiteetin liikkeen olevan vielä kesken, eli lauseen aspektitulkinta on imperfektiivinen. Koska päämäärä (*veneelleen*) on kuitenkin nostettu huomion ikkunaan, piiryy se myös mieleen tapahtumien kulkua hahmotettaessa. Näin ollen voi liikepolun tulkita sisältävän sekä keskikohdan että päätepisteen.

Vaihtoehtoinen tulkintatapa tapauksessa (68) olisi se, että lause nostaisi huomion ikkunaan ainoastaan sen keskiosan, koska lauseen kuvaaman tilanteen tapahtumahetkellä muuttuja ei ole vielä saavuttanut venettä. Kolmas tulkinta voisi puolestaan olla se, että lauseessa nousee huomion ikkunaan ainoastaan sen päätepiste, koska muuttuja on jo saavuttanut veneensä. Lause on hankala kategorisoitava, koska temporaaliset lauseenvastikkeet vastaavat aikaa ilmaisevia *kun*-lauseita, ja niiden ilmaisema tapahtuma-aika voi olla joko päättymätön tai samanaikainen hallitsevan rakenteen kanssa. (VISK 2008: Määritelmät: Temporaalirakenne). Koska emme voi tietää onko lauseessa kuvattu muuttuja saavuttanut venettä puhehetkellä, jäävät lauseen aspektitulkinta ja tämän myötä huomion ikkunaan nousevat liikepolun osat nähdäkseni avoimiksi.

Koko polku tuli ikkunoiduksi yhdeksässä tapauksessa. Polun alkuosa on yhtä tapausta lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa ilmaistu erosijaisen paikan adverbiaalilla avulla ja päätepiste tulosijaista paikan adverbialia käyttäen.

- (69) *Menemme Lappeenrannasta laivalla kanavaa pitkin Viipuriin.* (Länsi-Savo 6.2.2000)
- (70) *Tapasin Tel Avivissa lähettiläitä, menin sitten Jerusalemiin tapaamaan israelilaisia rauhanjoukkoja ja jatkoin sen jälkeen Jeniniin puhumaan sikäläisten asukkaiden kanssa.* (EuroParl Corpus/fi -02-04-24 rivinumero 1236)
- (71) *Muuan sairaalasta joulun tienoiksi kotiin päässyt potilas meni apteekista lääkemääräyksellä ostamaan penisilliiniä.* (Länsi-Savo 4.1.2000)

Esimerkki (69) edustaa varsin tyypillistä liikepolun maksimaalisesti ikkunoivaa lausetta. Hieman poikkeuksellisen esimerkistä tekee se, että polun keskikohdan ikkunoinnissa on eksplikoitu sekä liikkumisen tapa (*laivalla*) että reitti (*kanavaa pitkin*). Toisin sanoen polun keskiosa on eksplikoitu lauseessa kahdesti. Kaikissa muissa aineistoni tapauksissa vain joko liikkumistapa tai reitti on tullut ilmaistuksi. Tapauksessa (70) ei esiinny erosijaa, vaan lähtöpaikan adverbiaali on inessiivipäätteinen. Polun keskiosassa ei ole ilmaistu reittiä eikä liikkumisen tapaa, vaan siirtymää alkupisteestä on ilmaistu ajan adverbilla *sitten* ja polun keskikohdaksi määrittynyt infiniittinen lauseke *Jerusalemiin tapaamaan israelilaisia rauhanturvajoukkoja*. Siirtymä polun keskiosasta päätepisteeseen on puolestaan ilmaistu sekä ajan adverbilla (*sen jälkeen*) että polun päätepisteelle prototyypillisellä tulosijaisella paikan adverbialilla (*Jeniniin*).

Myös esimerkissä (71) kuvataan koko potilaan läpikäymä liikepolku aina sairaalasta kotiin pääsyn kautta apteekissa asioimiseen. Huomionarvoista esimerkissä on se, että polun keskikohdaksi määrittynyt illatiivipäätteinen paikan adverbiaali, vaikka yleensä kyseisellä lauseenjäsenellä ilmaistaankin polun päätepistettä. Puolestaan tyypillinen polun keskikohdan kuvaaja, adessiivipäätteinen välineen adverbiaali (*lääkemääräyksellä*) ei kuvaakaan tässä tapauksessa liikkumisen välinettä tai tapaa, vaan se toimii tässä tapauksessa vain *ostaa*-verbin täydennyksenä. Maailmantietomme toki kertoo meille, ettei lääkemääräys edes voisi toimia kulkuvälineenä, joten sikäli havaintoni voi vaikuttaa melko lailla itsestään selvältä.

Tapaukset (70) ja (71) tuovatkin esille sen, että vaikka liikepolun eri vaiheita ilmentävillä sanoilla onkin olemassa prototyypilliset sijamuotonsa, ei ole aina mahdollista tukeutua pelkästään morfologiaan polun eri vaiheita eksplikoitaessa; sillä, millä tavoin asiat piirtyvät mieleemme, on yhtä lailla merkitystä liikepolun osia määriteltäessä.

Tapauksessa (70) ajan adverbien käyttö sitoo polun osat toisiinsa muodostaen jatkumon, joka alkaa Tel Avivista, jatkuu Jerusalemiin ja päättyy lopulta Jeniniin. *Sitten*-adverbien käyttö puolestaan luo viittauksen aiempaan tapahtumaan. Polun alkuosa tulee siis joka tapauksessa implikoiduksi huolimatta siitä, kielennetäänkö sitä vai ei. Tapauksessa (71) lauseenvastike *sairaalasta joulun tienoiksi kotiin päässyt* niputtaa polun alku- ja keskiosan yhteen, ja polun päätepisteeksi eksplikoituu morfologisesta näkökulmasta *ostaa*-verbin kolmannen infinitiivin illatiivimuoto. Kuitenkin mielessäni polun varsinaiseksi päätepisteeksi hahmottuu apteekki, jossa ostaminen tapahtuu. Tämän vuoksi on nähdäkseni selkeintä tulkita koko lauseke *apteekista lääkemääräyksellä ostamaan penisiliiniä* polun päätepisteeksi.

Tapaukset (70) ja (71) ovat siis käytännön esimerkkejä siitä, että eri verbien argumentit voivat ikkunoida eri osia liikepolusta. Tämä tarkoittaa sitä, että huomion ikkunointia ei tarvitse rajoittaa vain lauseen pituisiin kokonaisuuksiin, kuten olen itsekin siis pääosin tutkimuksessani tehnyt, vaan liikepolku on mahdollista hahmottaa myös virkerajojen yli. Tapauksessa (70) polun lähtöpisteinä toimiva inessiivisijainen adverbiaali *Tel Avivissa* on *tavata*-verbin argumentti, illatiivisijainen paikan adverbiaali *Jerusalemiin* ja kolmannen infinitiivin illatiivimuoto *tapaamaan mennä*-verbin argumentteja ja illatiivisijainen paikan adverbiaali sekä *puhua*-verbin kolmannen infinitiivin illatiivimuoto *jatkaa*-verbin argumentteja. Yhdessä ajan adverbiaalien *sitten* ja *sen jälkeen* nämä elementit muodostavat kokonaisuuden, joka piirtyy mielessä liikepoluksi aivan samalla tavoin kuin se piirtyisi yksittäisen lauseenkin kohdalla. Esimerkissä (71) verbeinä puolestaan toimivat esiintymisjärjestyksessä *päästä*, *mennä* ja *ostaa*. Kutsun tätä ilmiötä polun **kerrostuneisuudeksi**, jossa eri verbien saamat argumentit muodostavat loogisen jatkumon ja tätä kautta liikepolun. Tämä on näkökulma, jonka kautta huomion ikkunointia ei ole aiemmin tutkittu.

TAULUKKO 1. Konkreettista liikettä kuvaavien *mennä*-verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f
1. Polun loppuosa	66
2. Polun keski- ja loppuosa	14
3. Koko polku	9
4. Polun keskiosa	6
5. Polun alku- ja loppuosa	5
6. Polun alkuosa	0
6. Polun alku- ja keskiosa	0
Esiintymien kokonaismäärä	100

Pelkästään polun loppuosa tuli ikkunoiduksi kahdessa tapauksessa kolmesta, eli selvästi useimmin. Loppuosan ikkunoinnin lisäksi ainoastaan polun keski- ja loppuosan ikkunoi-
vat lauseet käsittivät yli kymmenen prosenttia tämän kategorian lauseista. Kaksi
kategorioista (polun alkuosa sekä polun alku- ja keskiosa ikkunoitu) eivät edustuneet
ollenkaan, koska *mennä*-predikaatin sisältävä lause vaatii polun päätepisteen
eksplikoimisen tapauksissa, joissa myös sen alkuosa on sisällytetty huomion ikkunaan.

3.2. *Tulla*-verbi

Vain polun alkuosa on ikkunoitu konkreettista liikettä kuvaavien *tulla*-verbillisten lausei-
den osalta seitsemässä tapauksessa. Kaikissa tapauksissa polun alku on ilmaistu erosijai-
sella paikan adverbialilla, ja kuudessa tapauksessa sijamuotona toimi elatiivi tapausten
(72) ja (73) mukaisesti. Tapaus (74) on kategoriassaan ainoa, jossa adverbialin
sijamuotona toimii ablatiivi.

(72) *Joskus käy joku **kapakasta** tuleva tupakkaa pummaamassa.* (Länsi-Savo
6.3.2000)

(73) *Meksikosta ja Väli-Amerikasta sekä Meksikon lahden **saarivaltioista** tulee
espanjaa puhuvia siirtolaisia jatkuvasti lisää.* (Länsi-Savo 10.1.2000)

- (74) ***EU:n ulkopuolelta** tulevat kuljettajat ajavat EU:n alueella ja käyttävät hyväkseen tapaa, jolla ihmisiä, siis erityisesti kuljettajia, valvotaan autojen teknisten tarkastusten aikana.* (EuroParl Corpus/fi -00-03-13 rivinumero 1724)

Pelkästään keskiosa polusta tuli ikkunoiduksi aineistossani kahdeksan kertaa.

- (75) *Henkilöauto tuli **Rinnekatua alas** kello 18.51 aikaan.* (Länsi-Savo 24.2.2000)
- (76) *Auto hyppäsi tullessaan **kiven yli**, Mäkinen kiitteli.* (Länsi-Savo 12.2.2000)
- (77) *Ja venäläisethän tulivat **metsiä pitkin**.* (Länsi-Savo 2.1.2000)
- (78) *Hän tuli **keulalta liian löysästi** ja myös **pelokkaasti**, Kojonkoski analysoi.* (Länsi-Savo 13.2.2000)

Ensimmäistä neljää esimerkkitapausta yhdistää se, että niissä on käytetty joko suuntaa (tapaukset 75–76), väylää (tapaus 77) tai liikkumisen tapaa (tapaus 78) ilmentävää adverbilauseketta kuvaamaan polun keskiosaa. Tapauksessa (78) keulalta tulemista luonnehditaan tavan adverbeilla *löysästi* ja *pelokkaasti*. Samassa lauseessa käytettyä erosijaista paikan adverbialia *keulalta* voisi pelkästään morfologian perusteella pitää myös polun alkuosana. Maailmantietomme kertoo kuitenkin meille, että kyseisessä lauseessa kuvataan mäkihyppyä ja nimenomaan sitä hetkeä, jolloin hyppääjä ponnistaa hyppyrin keulalta ilmaan. Tällöin tiedämme myös hyppääjän liikkeen varsinaisen alkupisteen sijaitsevan hyppyrin huipulla.

Esimerkki on sikäli ongelmallinen, että olen jo lausetta kategorisoidessani soveltanut mäkihyppyä koskevaa tietouttani tulkitessani lauseen kuvaamaa asiaintilaa; jos tiedän mäkihyppysuorituksen alkavan hyppyrin huipulta, tiedän sen myös päättyvän mäen pohjalle, vaikka tätäkään ei lauseessa tuoda ilmi millään tavoin. Lause toimii jälleen kerran esimerkkinä siitä, kuinka pelkkä morfologiaan tukeutuminen ei aina anna täydellistä kuvaa tapahtumien kulusta. Missä siis kulkee raja lauseessa eksplisiittisesti ilmaistun informaation ja maailmantiedon soveltamisen välillä liikepolun osia kategorisoitaessa?

Lisäksi lause toimii esimerkkinä konseptuaalisesta liittämisestä, jonka olen esitellyt työni sivulla 16. Vaikka lauseen kuvaama tapahtuma alkaakin mielessäni jo hyppyrifornin huipulta, siirtyy se hyppyrin keulalle niin nopeasti, että ne tuntuvat tapahtuvan käytännössä samanaikaisesti. Tapauksessa (79) on käytetty välineen adverbiaaleja *autoilla ja asuntovaunuilla* kuvaamaan tapaa tai välinettä, jonka avulla lauseessa kuvatut ihmiset ovat liikkuneet.

Huomionarvoista tapauksissa (74)–(78) on myös se, että vaikka *tulla*-verbin spatiaalinen peruseritys onkin Larjavaaraa mukailleen (katso s. 11) johonkin päätepisteeseen saapuminen tai ainakin sitä kohti liikkuminen, ei polun loppuosan eksplikointi ole kuitenkaan välttämätöntä *tulla*-predikaatillisia lauseita käytettäessä. Tämä johtuu siitä, että *tulla*-verbillisissä lauseissa puhuja toimii aina lauseen deiktisenä keskuksena eli kiintopisteenä, jota kohti lauseessa kuvattu liike suuntautuu. Tämän vuoksi sitä ei siis ole aina tarpeellista kielentää erikseen. Periaatteessa *tulla*-verbillisen lauseen tarjoamaan informaation sisältöön kuuluu siis aina myös polun päätepiste. En ole kuitenkaan luokitellut kaikkia aineistoni *tulla*-verbillisiä lauseita polun päätepisteen sisältäviksi, koska monessa tapauksessa päätepisteen olemassaolo jää edeltävien esimerkkien tavoin implisiittiselle tasolle.

Pelkästään polun päätepisteen nostaminen huomion ikkunaan on myös *tulla*-verbin osalta kaikista yleisin ikkunointityyppi 48 tapauksellaan.

- (79) *Maaliin tuli 69 hiihtäjää.* (Länsi-Savo 6.3.2000)
- (80) *Savonlinnan ammatti-instituutti Varpalan kurssille tuli 102 harrasta hevosystävää.* (Länsi-Savo 29.3.2000)
- (81) *Varpuspöllön näkee helpoimmin juuri pihapiirissä, kun se tulee syksyisin ja talvisin lintulautojen tuntumaan vaanimaan pikkulintuja tai -jyrsijöitä aamu- ja iltahämärissä.* (Länsi-Savo 13.3.2000)

Tapaus (79) edustaa tyypillistä pelkästään polun loppuosan ikkunoivaa *tulla*-verbillistä lausetta, koska siinä jokin eloperäinen entiteetti (hiihtäjä) saapuu illatiivisijalla merkittyy kohdelokaatioon (maaliin). Tapauksessa (80) polun päätepisteen sijamuotona on puolestaan allatiivi. Tapauksessa (81) polun päätepisteenä toimii infinitiivilauseke *lintulautojen tuntumaan vaanimaan*.

Polun alku- ja keskiosa oli ikkunoitu aineistooni päätyneissä lauseissa vain kahdesti, ja näistäkin molemmat ovat rajatapauksia. Tapaus (82) kuvaa auton tai jonkin muun moottoroidun liikennöintivälineen tulleen jostakin (*takaa*) ja jatkaneen matkaansa johonkin spesifioimattomaan suuntaan (*vasemmalle päin*) saavuttamatta kuitenkaan päätepistettä. Periaatteessa partisiippilauseke *takaa tullut* voisi olla luokiteltavissa myös polun keskikohdaksi samalla logiikalla kuin edellisen sivun tapauksessa numero (77) (*hän tuli keulalta liian löysästi*), koska ymmärrämme auton tai jonkin muun moottoroidun liikennöintivälineen olevan jo liikkeessä lauseen kuvaaman tilanteen tapahtuessa. Täten voimme myös olettaa tämän lähteneen liikkeelle jostain spesifioimattomasta alkupisteestä. Koska lauseessa on kuitenkin ilmoitettu myös se, mihin tämä jatkoi liikkumistaan tämän jälkeen, olen tulkinnut tilanteen jatkumoksi, jossa auto on tullut puhujan muodostamasta deiktisestä keskuksesta nähden *takaa* ja jonka liike on tämän jälkeen jatkunut vasemmalle. Näin ei ollut tehty mäkihyppy esimerkissä, vaan siinä huomion ikkunaan nousee pelkästään itse hyppysuoritus.

- (82) *Törmäyksen voimasta takaa tullut auto luisui vasemmalle päin vastakkaisesta suunnasta Pieksämäeltä tullutta autoa.* (Länsi-Savo 23.1.2000)
- (83) *Myöhemmin totesin, että sieltä tuli myös sirpale, joka meni, ei ainoastaan ikkunan ja kirjakaapin lasien, vaan myös moniosaisen " Oma maa " -teoksen läpi niin, että vain yksi osa jäi ehjäksi.* (Länsi-Savo 5.1.2000)

Tapauksessa (83) kuvataan kranaatinsirpaleen kulkema reitti jostain spesifioimattomasta lähtöpisteestä talon eri osien läpi. Periaatteessa lauseen tulkintaongelma on sama kuin edeltävässä tapauksessa; voiko lauseessa jo valmiiksi liikkeessä olevan kappaleen tulo-suunnan (*sieltä*) tulkita polun alkuosaksi vai ei? Olen tehnyt kuitenkin niin tässäkin tapauksessa saman jatkumoperiaatteen mukaisesti. Polun keskivaiheeksi ikkunoituvat tasa-puolisesti sekä ikkuna, kirjakaapin lasit että Oma maa -teos, koska sirpaleen varsinainen päätepiste ei tule virkkeessä esille. Virkkeessä tulee jälleen kerran esille polun kerrostuneisuus, eli se, kuinka eri verbien argumentit voivat nostaa esille liikepolun eri osia. Mielenkiintoista lauseessa on myös se, että verbeinä siinä toimivat sekä *mennä* että *tulla*. Olen luokitellut tapauksen *tulla*-verbien kategoriaan lähinnä siksi, että kyseinen verbi tulee virkkeessä esille ensin.

Liikepolun alku- ja loppuosa tulivat ikkunoiduiksi 19 kertaa. Tyypillisesti polun alkuosan virkaa toimittaa erosijainen paikan adverbiaali ja päätepisteen virkaa tulosijainen paikan adverbiaali esimerkkien (84) ja (85) mukaisesti. Tapaus (86) eroaa kahdesta edeltävästä esimerkistä sikäli, että polun lähtöpisteenä ei toimi mikään erisnimellä merkitty, tietty paikka vaan lähtöpaikassa vallinneen tilanteen luonnehdinta (*ankeista oloista*).

- (84) *Tämän jälkeen **Suomeen** on tullut **Slovakiasta** yli 200 romania.* (Länsi-Savo 8.1.2000)
- (85) *Air France peruutti yhden niistä harvoista lennoista, jotka tulevat suoraan **Yhdistyneestä kuningaskunnasta Strasbourgiin**.* (EuroParl Corpus/fi -02-04-09 rivinumero 21)
- (86) ***Tänne** on tultu todella **ankeista oloista**.* (Länsi-Savo 19.06.2000)

Polun keski- ja loppuosa tulivat ikkunoiduiksi 13 tapauksessa. Tapaus (87) edustaa kategorialle tyypillistä lausetta, jossa illatiivipäätteinen paikan adverbiaali toimii polun päätepisteenä ja välineen adverbiaali *laivalla* päätepisteeseen pääsemisen mahdollistajana. Tapauksessa (88) muuttuja on eloton (*hapanappelsiini*), mutta lauseessa on kuitenkin mainittu elollinen entiteetti, joka on mahdollistanut tämän konkreettisen liikkumisen paikasta toiseen (*maurien mukana*).

- (87) *He tulivat **Turkuun Viking Linen laivoilla** keskiviikkona--* (Länsi-Savo 31.1.2000)
- (88) *Hapanappelsiini tuli **Espanjaan** 8. vuosisadalla islaminuskoisten **maurien mukana**.* (Länsi-Savo 15.2.2000)

Koko liikepolku tuli ikkunoiduiksi neljästi.

- (89) ***Pieksämäelle** hän on tullut yhdessä miehensä, siskonsa ja tämän lapsen kanssa vaivattomasti ilman vaihtoja **junalla** suoraan **Moskovasta**.* (Länsi-Savo 23.01.2000)
- (90) *Tavara on tullut **Suomeen junalla Venäjältä Vainikkalan kautta**.* (Länsi-Savo 17.3.2000)
- (91) *Toinen autoista tuli **sataman suunnasta** ja oli menossa **Pursialaan**.* (Länsi-Savo 15.4.2000)

Tapauksia (89) ja (90) erottaa toisistaan lähinnä se, että jälkimmäisen tapauksen subjekti (*tavara*) on eloton. Kyseessä on kuitenkin konkreettista liikettä kuvaava lause, koska

tavaran on ilmoitettu liikkuneen Venäjältä junalla; tiedämme junien olevan paikasta toiseen liikkuvia esineitä, jotka myös mahdollistavat muiden esineiden konkreettisen siirtymän paikasta toiseen, jos ne ovat junan kyydissä. Tapauksessa (90) on nostettu polun keskikohta huomion ikkunaan kahdesti (*junalla, Vainikkalan kautta*) niin, että polun alkuosa (Venäjältä) tulee mainituksi niiden välissä.

Tapaus (91) puolestaan eroaa kahdesta edeltävästä siinä, että sen aspekti on imperfektiivinen; auto ei ole vielä lauseen koodaushetkellä saavuttanut määränpäättänsä, mutta se on kuitenkin ilmoitettu. Aspektin imperfektiivisyys on tekijä, joka nostaa myös polun keskikohdan huomion ikkunaan, vaikka sitä ei olekaan eksplisiittisesti ilmaistu lauseessa. Tämän vuoksi olen tulkinut adpositiolausekkeen *sataman suunnasta* polun keski- enkä alkuosaksi. Huomionarvoista yhdyslauseessa on se, että siinä esiintyy sekä *mennä-* että *tulla-*verbi, ja molempien verbien argumentit (*sataman suunnasta, Pursialaan*) muodostavat oman osansa liikepolusta.

TAULUKKO 2. Konkreettista liikettä kuvaavien *tulla-*verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f
1. Polun loppuosa	48
2. Polun alku- ja loppuosa	19
3. Polun keski- ja loppuosa	13
4. Polun alkuosa	7
4. Polun keskiosa	7
5. Koko polku	4
6. Polun alku- ja keskiosa	2
Esiintymien kokonaismäärä	100

Pelkästään polun loppuosan ikkunointi oli yleisin liikepolun kuvaamisen tapa tässäkin kategoriassa. Polun alku- ja loppuosa oli ikkunoitu noin yhdessä tapauksessa viidestä ja alku -sekä keskiosa reilussa yhdessä tapauksessa kymmenestä. Toisin kuin *mennä-*verbillisten lauseiden kanssa, *tulla-*verbin sisältävien konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden osalta kaikki mahdolliset kategoriat tulivat edustetuiksi.

Huomionarvoista on, että vaikka polun loppuosaa nousi huomion ikkunaan 80 tapauksessa, sisälsi aineistoni kuitenkin 20 sellaista tapausta, joissa polun päätepiste jäi raja-aidan ulkopuolelle. *Tulla*-verbin deiktisyys pitää näissäkin tapauksissa kuitenkin huolen siitä, että lauseissa kuvattu liike suuntautuu aina kohti puhujaa.

Pelkästään polun alkuosan huomion ikkunaan nostavat lauseet edustivat kaikki jonkinlaista entiteetin alkuperää ilmaisevaa asiointilaa, joissa päämäärään saapuminen tuli kuitenkin edelleen *tulla*-verbin deiktisen luonteen vuoksi implikoiduksi, kuten vaikkapa lauseessa (92) *Kouluttajia on tullut arabimaista*. Kyseisen lauseen ilmaiseman informaation perusteella on selvää, että kyseiset kouluttajat ovat saapuneet ainakin suurin piirtein samaan lokaatioon, jossa puhuja itsekin sijaitsee, vaikkei tätä olekaan erikseen lauseessa ilmaistu. Esimerkin kaltaiset lauseet toimivat jälleen kerran hyvänä esimerkkinä siitä, että maailmantiedon ja lauseessa eksplisiittisesti ilmaistun informaation välinen raja on joissain tapauksissa varsin häilyvä, ja periaatteessa tämänkaltaiset lauseet voisikin luokitella myös sekä polun alku- että loppuosan ikkunoiviksi. En ole kuitenkaan tehnyt niin, koska polun päätepiste jää näissä tapauksissa implisiittiselle tasolle.

4. ABSTRAKTINEN LIIKE

4.1. *Mennä*-verbi

Pelkästään polun alkuosa oli ikkunoitu kahdessa tapauksessa.

- (93) *Pertunmaa on ehkä Suomen koivuvaltaisinkin kunta, mutta koivu menee raakapuuna **paikkakunnalta**.* (Länsi-Savo 18.3.1998)
- (94) *Viime vuonna vastaavaan aikaan **kaavoitetuilta alueilta** meni 26 tonttia ja niiden keskihinta oli 250 000 markkaa.* (Länsi-Savo 23.9.1998)

Lauseessa (93) ablatiivisijainen paikan adverbialia toimii puutavaran lähtöpaikkana. Essiivimuotoinen *raakapuuna* ei kuvaa tässä tapauksessa koivun liikkumisen tapaa, vaan pelkästään tämän jalostettua olomuotoa, eikä se tämän vuoksi ikkunoi mitään liikepolun osaa. Olen luokitellut lauseen abstraktiseksi liikkeeksi, koska koivut ovat maailmantietomme perusteella yleensä kykenemättömiä liikkumaan paikasta toiseen ilman eloperäisen entiteetin tai eloperäisen entiteetin ohjaaman välineen myötävaikutusta, eikä tällaista ole lauseessa eksplikoitu. Kontekstilla on kuitenkin merkittävä rooli kategorisoinnin osalta, sillä esimerkiksi lause *koivut tulivat ryminällä alas rinnettä maanjäristyksen vaikutuksesta* kuvastaisi koivujen konkreettista liikkumista. Lauseessa (94) subjektina toimivat tontit eivät ole varsinaisesti liikkuneet mihinkään, vaan ne on myyty. Lauseen taustalla vaikuttaa *mennä kaupaksi* -verbi-ilmaus, josta predikatiiviadverbialia *kaupaksi* on vain jätetty pois.

Pelkästään polun keskiosa on ikkunoitu aineistossani 19 kertaa. Tämä oli toiseksi yleisin ikkunointitapa tässä kategoriassa. Tavat, joita polun keskikohdan ikkunoimiseen on käytetty, ovat melko vaihtelevia.

- (95) *Mikkelin supersuosittu Uudenvuodenaaton liukumäki kun meni **King Creolen vierestä**.* (Länsi-Savo 2.1.2000)
- (96) *Jos siitä ei pidetä huolta, menemme **kohti työvoimapulaa**.* (Länsi-Savo 29.1.2000)
- (97) *Taidetaan mennä **läheemmäksi vappua**, ennen kuin kevään riemu sitten kunnolla ryöpsähtää.* (Länsi-Savo 7.4.1997)

- (98) *Kylmät väreet menivät **pitkin selkää***. (Toveritar 13–14.7.1937)
- (99) *Monivedossa mennään Englannin liigacupin "**lottopeleillä**".* (Länsi-Savo 14.12.1999)

Tapauksessa (95) liukumäen muotoa ja sijaintia kuvataan liikeverbillä. Kyse on siis abstraktisen liikkeen alalajista, subjektiivisesta liikkeestä, jonka esittelin aiemmin työssäni sivulla 5 (Sivonen 2013: 3). Tapauksissa (96) ja (97) liikutaan kuvaannollisesti jotain päämäärää kohti (*työvoimapulaa, vappua*). Olen tulkinnut molempien lauseiden adpositiolausekkeet polun keskikohdaksi, koska niiden ilmentämä asiointila tai prosessi on imperfektiivinen, eli vielä kesken; työvoimapula ei ole todellisuutta vielä lauseen puhumishetkellä, ja vappuunkin on vielä aikaa. Liikepolun päätepiste tulee siis molemmissa lauseissa esille, mutta adpositioiden käyttö ilmaisee sen, ettei niitä ole vielä lauseen puhumishetkellä saavutettu. Tapauksessa (98) selkä toimii väylänä, jota pitkin kylmät väreet kulkevat, ja tapauksessa (99) lottopelit määrittyvät välineiksi, joiden avulla monivetoon osallistutaan.

Polun loppuosa oli ikkunoitu peräti 69 tapauksessa sadasta eli selkeästi useimmin *mennä*-verbillisten, abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden osalta.

- (100) *Naisten kilpailun voitto meni **yllättäjälle, Haapamäen Urheilijoiden Erja Jokiselle***. (Länsi-Savo 2.1.2000)
- (101) *Ranskan Lyonissa käydyn kisan voitto meni **Norjaan, hopea Ranskaan ja pronssi Belgiaan***. (Länsi-Savo 3.2.1999)
- (102) *Suurin osa rahasta menee **salin akustisiin verhoihin***. (Länsi-Savo 4.1.2000)
- (103) *Sianlihan tuottajahinta on poljettu niin alas, että suorat tuotot eivät kata edes tuotantokustannuksia, vaan osa tuistakin menee **sian suuhun***. (Länsi-Savo 30.1.2000)
- (104) *Richard Ashcroftin *Alone With Everybody* meni suoraan **Iso-Britannian albumilistan ykköseksi ja Suomen virallisen listan sijalle 19***. (Länsi-Savo 5.7.2000)

Tapaukset (100) ja (101) ovat lähestulkoon samanlaisia. Ensimmäisessä tapauksessa voitto on mennyt eloperäiselle, allatiivisijaiselle vastaanottajalle (*yllättäjä, Erja Jokinen*) ja jälkimmäisessä on käytetty illatiivisijaista **synekdokeeta** ilmoittamaan mitalisijoille

päässeet kilpailijat. Synekdokee on yleinen kielikuva, jolla ilmaistaan tässä tapauksessa kokonaisuutta (*Norjaan, Ranskaan, Belgiaan*), joka viittaa sen osaan (kyseisten maiden kansalaisuutta edustaneet urheilijat) (Seto 1999: 91).

Tapauksissa (102) ja (103) kuvataan entiteettejä, joihin rahat kuluvat (*akustisiin verhoihin, sian suuhun*). Näissä lauseissa sijamuotona on käytetty illatiivia. Tapauksessa (104) albumin sijoitus albumilistalla kuvaa tämän kuvaannollisen matkan päätepistettä lauseen kirjoitushetkellä. Sijamuotoina lauseessa toimivat translatiivi (*ykköseksi*) ja allatiivi (sijalle). Translatiivin voi essiivin ohella luokitella suomen kielessä ns. yleiseksi paikallissijaksi eli sellaiseksi, joka ei kuulu sisä- tai ulkopaikallissijoihin (Leino 1989: 161–162). Tässä tapauksessa translatiivi kuvaa siis ikään kuin jonkinlaista ominaisuuden siirtymistä; albumi ottaa paikkansa listan kärjessä ja tämän myötä sen ominaisuudeksi määrittyy listan kärkisijan pitäjän rooli. En ole katsonut lauseen edustavan muutospolkua siksi, että lauseen predikaattina toimii *mennä*-verbi eikä muutospolulle ominainen *tulla*-verbi.

Polun alku- ja keskikohta tuli ikkunoiduksi vain kerran.

- (105) *Minua kiinnostaa pikemminkin, miten menemme **tästä eteenpäin**.*
(EuroParl Corpus/fi-02-07-03 rivinumero 2779)

Mennä eteenpäin -verbi-idiomilla voi kuvata myös konkreettista liikettä, mutta joissain konteksteissa, kuten tässä, ei ole kuitenkaan kyse varsinaisesta liikkumisesta paikasta toiseen, vaan pelkästään jonkinlaisesta määrittelemättömästä pyrkimyksestä edistää asioiden tilaa. Erosijainen paikan adverbialli *tästä* toimii kuvaannollisen liikepolun lähtöpisteenä.

Polun alku ja loppu oli myös nostettu huomion ikkunaan ainoastaan kerran. Kyseessä on kiteytynyt ilmaus *mennä ojasta allikkoon*, jolla on tapana ilmaista tilannetta, jossa yhdestä ongelmasta selviäminen johtaa vain toisen ongelman äärelle.

- (106) *Nyt on menty **ojasta allikkoon**.* (Länsi-Savo 24.8.1999)

Lauseet, joissa polun keskikohta ja loppu tulivat ikkunoiduiksi, olivat kolmanneksi yleisimpiä *mennä*-verbillisten abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden kategoriassa kuudella esiintymällä.

- (107) *Kuitenkin jaetaan myös sellaista rahaa, joka menee **Brysselin kautta** takaisin samoihin **rikkaisiin jäsenvaltioihin**.* (EuroParl Corpus/fi -00-01-18.txt)
- (108) *Kännyköiden akut ovat ongelmajätteitä; kännykät voi toimittaa joko **Ekotorille** tai **kännykkäliikkeisiin**, joista ne menevät ns. **SER-romukeräykseen**.* (Länsi-Savo 3.6.2000)
- (109) *Isännät menivät **välieriin maalein 4-1**.* (Länsi-Savo 18.3.1998)
- (110) *Viimeinen etappi **Mikkeliin** menee kuin huomaamatta **autiota tietä pitkin** aamun jo sarastaessa.* (Länsi-Savo 26.7.1998)

Tapauksessa (107) Bryssel toimii rahojen välietappina, josta ne sitten jatkavat matkaansa kohti päämääräänsä eli muihin jäsenvaltioihin. Esimerkissä (108) akkusatiiviobjektin (*kännykät*) matka kuvataan kaksivaiheisena prosessina, jossa ensimmäisenä välietappina toimii joko allatiivi- (*ekotorille*) tai illatiivisijainen (*kännykkäliikkeisiin*) paikan adverbiaali ja päätepisteenä niin ikään illatiivisijainen paikan adverbiaali (*SER-romukeräykseen*). Virke esittää liikepolun kerrostuneesti, koska siinä liikepolun osina toimivia argumentteja saavat sekä verbi *toimittaa* että *mennä*. Tapauksessa (109) isäntien tekemät maalit toimivat ovat toimineet ikään kuin välineenä, joka on mahdollistanut isäntäjoukkueen kuvaannollisen siirtymän päätepisteeseen (*välieriin*). Tapaus (110) hyödyntää fiktiivistä liikettä kuvaamaan reitin muotoa, joka mukailee sen kulkemaa väylää (*autiota tietä pitkin*).

Koko polkua ikkunoivaa lausetta ei esiinny aineistossani kertaakaan. En pidä tämän tyyppistä lausetta kuitenkaan täysin mahdollisena, sillä voisin kuvitella uutisia lukiessani esimerkiksi seuraavan tyyppisen lauseen: *Rahat ovat menneet Suomesta yritystukien kautta ulkomaisten osakkeenomistajien taskuihin*. Tämän tyyppisiä lauseita ei vain tullut vastaan aineistoa kerätessäni. Tästä voi päätellä kuitenkin sen, että maksimaalisesti ikkunoidut lauseet ovat abstraktista liikettä kuvaavien *mennä*-verbillisten lauseiden osalta harvinaisempia kuin konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden osalta. Pidän tätä havaintoa sikäli odotuksenmukaisena, että kaikkien liikepolun

osien huomion ikkunaan nostaminen vaikuttaa ainakin ajatuksen tasolla vähemmän relevantilta abstraktisen kuin konkreettisen liikkeen osalta.

TAULUKKO 3. Abstraktista liikettä kuvaavien *mennä*-verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f
1. Polun loppuosa	69
2. Polun keskiosa	19
3. Polun keski- ja loppuosa	8
4. Polun alkuosa	2
5. Polun alku- ja loppuosa	1
5. Polun alku- ja keskiosa	1
6. Koko polku	0
Esiintymien kokonaismäärä	100

Polun loppuosa oli tässäkin kategoriassa ikkunointitavoista yleisin. Polun keskiosa tuli ikkunoiduksi noin yhdessä tapauksessa viidestä, mutta muut ikkunointitavat vaikuttaisivat aineistoni perusteella olevan kielessämme melko harvinaisia. Kaikki seitsemän ikkunointitapaa ovat kuitenkin tämän kategorian osalta mahdollisia huolimatta siitä, että maksimaalista ikkunointia edustavalle, *mennä*-verbilliselle abstraktista liikettä edustavalle lauseelle ei löytynytäkään esimerkkiä.

4.2. *Tulla*-verbi

Vain polun alkuosa tuli ikkunoiduksi *tulla*-verbillisten abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden osalta 38 kertaa.

- (111) *Juhlassa tarjoillut viinit tulevat itäsuomalaisilta viinitiloilta. (Länsi-Savo 6.1.2000)*
- (112) *Helsingin ja Mikkelin lisäksi lupaavia pelaajia tulee todennäköisimmin Lahdesta, Oulusta ja Tampereelta. (Länsi-Savo 24.1.2000)*
- (113) *Nuorten mediataidot tulevat kotoa. (Länsi-Savo 8.2.2000)*

(114) *Voiko näitä oireita **tulla vanhoista amalgaamipaikoista**?* (Länsi-Savo 20.5.2000)

(115) *Myös Unitedin ratkaisumaali tuli **erikoistilanteesta**.* (Länsi-Savo 10.4.2000)

Tapauksissa (111)–(112) liikeverbin avulla on kuvattu entiteetin alkuperää (*itäsuomalaisilta viinitiloilta, Lahdesta, Oulusta, Tampereelta*). Tapaus (111) edustaa abstraktista liikettä, koska mitään viiniä liikuttavaa entiteettiä ei lauseessa ole spesifioitu. Olen luokitellut tapauksen (112) abstraktista liikettä kuvavaksi, koska lauseen konteksti antaa ymmärtää, että listatut kaupungit kuvastavat vain sitä, mistä lupaavia pelaajia yleisesti ottaen tulee. Kaupungit toimivat lauseessa siis ikään kuin lähteenä, josta pelaajia ilmestyy aina silloin tällöin. Konkreettista liikettä lause kuvaisi nähdäkseni siinä tapauksessa, että uutisoitaisiin esimerkiksi jotain turnauksesta, jonka osanottajiksi kyseisten kaupunkien pelaajat on listattu. Tällöin tilanne hahmottuisi niin, että kyseisistä kaupungeista kotoisin olevat pelaajat olisivat matkustamassa paikan päälle, ja tätä kautta liikkumassa konkreettisesti. Nyt implikoitu liike jää nähdäkseni abstraktiselle tasolle. Kyseessä on kuitenkin selkeä rajatapaus, jonka voisi mahdollisesti luokitella konkreettiseksikin liikkeeksi.

Lauseessa (113) koti toimii paikkana, jossa nuoret ovat hankkineet mediataitonsa. Edeltävät lauseen tavoin koti toimii lauseessa jonkinlaisena lähteenä, josta taidot ovat peräisin. Tapauksessa (114) elatiivisijainen paikan adverbiaali (*amalgaamipaikoista*) kuvaa oireiden mahdollista aiheuttajaa eli lähdeettä, ja tapauksessa (115) elatiivisijainen adverbiaali *erikoistilanteesta* eksplikoi vallinneen tilanteen, joka on johtanut Unitedin ratkaisumaalin syntymiseen.

Pelkästään polun keskiosa pääsi huomion ikkunaan vain kerran. Kyseessä on verbi-idiomi *tulla vastaan*.

(116) *Fyysiset resurssit alkoivat jo **tulla vastaan** kolmen merkin kanssa.* (Länsi-Savo 22.2.2000)

Loppuosa polusta oli ikkunoitu 54 tapauksessa. Kuten konkreettista liikettä kuvaavien *mennä* ja *tulla-* verbillisten lauseiden ja abstraktista liikettä kuvaavien *mennä-*

verbillistenkin lauseiden kanssa, olivat pelkästään polun lopun ikkunoivat lauseet kaikista yleisimpiä myös tässä kategoriassa.

- (117) *Asunto Oy Kuunsilta on nelikerroksinen kerrostalo ja siihen tulee 16 asuntoa.* (Länsi-Savo 26.1.2000)
- (118) *Pakastamo tulee pääleipomon viereen.* (Länsi-Savo 15.6.2000)
- (119) *Kirkon lehterikaiteeseen tuli koko kaiteen mittainen Ruusuköynnös-fresko.* (Länsi-Savo 19.6.2000)
- (120) *Poliisin tietoon tullut huumausainerikollisuus on lisääntynyt voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana.* (Länsi-Savo 20.2.2000)
- (121) *Hirvelle tuli yöllä jano.* (Visk-sent: Ison suomen kieliopin verkkoversion esimerkkivirkkeitä)

Tapauksen (117)–(119) kaltaiset olemaantulopolkua kuvaavat lauseet olivat erityisen yleisiä tässä kategoriassa. Kaikki edustavat olemaantulopolun perustyyppiä, jossa *tulla-*verbi sitoo yhteen sekä olemaantulijan (*Asunto-OY Kuunsilta, pakastamo, ruusuköynnösfresko*) että olemaantulon lokaation (*siihen, pääleipomon viereen, kirkon lehterikaiteeseen*). Tapaus (120) edustaa niin kutsuttua **kognitiivista siirtymää**, jossa olennon vastaanottamat havainnot ja tiedot ovat tulosta prosessista, jonka aiheuttajina ovat toimineet jotkin ulkopuoliset ärsykkeet. Se siis kuvastaa tietoaaineksen siirtymistä sellaiseen lokaliteettiin (tässä tapauksessa *poliisin tietoon*), jossa se on omaksuttavissa. (Alhoniemi 1975: 14.) Tapauksessa (121) hirven kokemaa janoa ilmaistaan ikään kuin fyysisen tarpeen siirtymänä, jossa lauseessa subjektina toimiva jano siis toimii siirtyvänä entiteettinä ja hirvi sen kuvaannollisena päämääränä.

Polun alku- ja keskikohta tuli ikkunoiduksi yhden ainoan kerran. Kyseessä on varsin mielenkiintoinen rajatapaus, sillä polun alkuosan luokittelu pohjautuu tässä tapauksessa puhtaasti morfologiaan; semanttisessa mielessä elatiivisijaisen kvanttorigonominin ja paikan adverbiaalinen yhdistelmä *jokaisesta myyntikohteesta* ei ole tässä tapauksessa varsinaisesti yhteydenottojen lähde, vaan niiden kohde. Adpositiolausekkeen *internetin kautta* puolestaan voisi olettaa toimivan lauseessa polun keskikohtana eli väylänä, jonka kautta yhteydenottoja tulee. Käytännössä internet toimii kuitenkin lauseen antamassa kontekstissa yhteydenottojen lähteenä ja täten polun alkuosana. Polun alku- ja keskiosa tulevat siis lauseessa eksplikoituiksi huolimatta siitä, miten sitä tulkitsee, mutta kumpi

lauseen osista edustaa kumpaa, vaikuttaisi riippuvan täysin siitä, painottaako kategorisoinnissaan enemmän morfologiaa vai semantiikkaa.

- (122) *Nykyisin jokaisesta myyntikohteesta tulee yhteydenottoja internetin kautta.* (Länsi-Savo 11.1.2000)

Alku ja loppu polusta oli ikkunoitu kahdesti.

- (123) *Alunperin avioparityö on tullut Suomeen Norjasta.* (Länsi-Savo 29.3.2000)

- (124) *Minulle kaikki tiedot tulevat suoraan henkitasolta.* (Länsi-Savo 22.4.2000)

Tapaus (123) on varsin tyypillinen liikepolun alun ja lopun ikkunoiva lause, jossa avioparityön lähtöpisteenä toimii elatiivimuotoinen paikan adverbiaali (*Norjasta*) ja päätepisteenä illatiivimuotoinen paikan adverbiaali (*Suomeen*). Olen hieman yllättynyt, ettei tämän kaltaisia abstraktista liikettä kuvaavia lauseita tullut vastaan enempää aineistoa etsiessäni. Tämä saattaakin olla se lauserakenne, jonka esiintymien määrä aineistossani vastaa kaikista huonoimmin todellisuutta. Tapauksessa (124) allatiivisijainen vastaanottaja (*minulle*) toimii kognitiivisen siirtymän päätepisteenä.

Polun keskikohta ja loppu nousivat huomion ikkunaan mahdollisesti kolmessa lauseessa. Näistä vain tapaus (126) on kategorisointinsa puolesta selkeä; illatiivisijainen paikan adverbiaali *Savoon* on polun päätepiste ja prolatiivimuotoinen *vesitse* väylä, jota pitkin kristinusko on saapunut kyseiseen päätepisteeseen.

- (125) *Kristinusko tuli Savoon vesitse.* (Länsi-Savo 11.6.2000)

- (126) *Haluan esittää pari muuta näkökohtaa, jotka tulivat esiin Lissabonissa ja joita seuraamme.* (EuroParl Corpus/fi -00-04-12.txt.)

- (127) *Liput tulevat myyntiin maanantaina 14. helmikuuta Lippupalvelun myyntipisteissä.* (Länsi-Savo 8.2.2000)

- (128) *Mikkelissä meni hämmästyttävän hyvin kaupaksi kuitenkin jääkylmä juoma.* (Länsi-Savo 2.1.2000)

Tapausten (126) ja (127) kategorisointi oli ongelmallista, koska en ole ihan varma, mitä osaa polusta inessiivisijaiset paikan adverbiaalit kummassakin lauseessa kuvastavat. Olen luokitellut ne polun keskikohdiksi lähinnä kahdella perusteella: sillä, että polun

loppuosa on molemmissa lauseissa jo ikkunoitu (*tulla esiin, tulevat myyntiin*) ja sillä, että polun alkuosaa ne eivät voi edustaa, koska niiden sijamuoto ei ole ero- vaan olosijainen. Kirjoitin aiemmin sivulla 32, kuinka emme voi aina tukeutua morfologiaan luokitellessamme polun osia. Nämä tapaukset osoittavat kuitenkin, että joskus niin on kuitenkin tehtävä. Perustelu voisi olla myös se, että kyseiset adverbiaalit toimivat ikään kuin näyttämöinä, joissa lauseessa kuvatut tapahtumat toteutuvat, mutta tämäkin tuntuu hieman kaukaa haetulta. Toinen tulkintavaihtoehto olisi, että kumpikaan adverbiaali ei edusta mitään osaa polusta, minkä myötä tapaukset (126) ja (127) kuuluisivat pelkästään polun lopun ikkunoivien lauseiden kategoriaan. Olen nojannut siihen lähtökohtaan koko tutkimukseni ajan, että kaikki paikallissijat ikkunoivat jonkin osan liikepolusta. Näiden kahden tapauksen valossa vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei näin välttämättä aina ole. Tapauksessa (128) olen luokitellut Mikkelin polun keskikohdaksi, koska se toimii tapahtumapaikkana, johon juomat on luultavasti kuljetettu ensin jostain muualta, ja jossa ne liikkuvat kuvaannollisesti taas eteenpäin omistajanvaihdoksen kautta. Tätäkin esimerkkiä voisi pitää kategorisointinsa puolesta rajatapauksena.

Maksimaalista ikkunointia edustavaa lausetta ei tullut vastaan myöskään *tulla-*verbillisten abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden kategoriassa kertaakaan. Kuten *mennä-*verbinkin kanssa, ei tämän kaltainen lause vaikuta ollenkaan mahdottomalta. Esimerkiksi aineistossani esiintyvä ja aiemmin esittelemänikin tapaus numero (123) toimisi varsin hyvin myös niin, että siinä olisi ikkunoitu myös polun keskiosa vaikkapa seuraavaan tapaan: *Alun perin avioparityö on tullut Suomeen Norjasta paikallisten ammattilaisten mukana.* Tässä tapauksessa ilmaus *paikallisten ammattilaisten mukana* nostaisi huomion ikkunaan myös sen välineen, jonka myötävaikutuksesta avioparityö on kulkeutunut Suomeen. Taas on siis mahdollista päätellä ainakin se, että tämänkaltaisen lauseen käyttö on kielessämme melko harvinaista.

TAULUKKO 4. Abstraktista liikettä kuvaavien *tulla*-verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f
1. Polun loppuosa	54
2. Polun alkuosa	39
3. Polun keski- ja loppuosa	3
4. Polun alku- ja loppuosa	2
5. Polun keskiosa	1
5. Polun alku- ja keskiosa	1
6. Koko polku	0
Esiintymien kokonaismäärä	100

Huomionarvoista tässä kategoriassa on polun alkuosan ikkunoivien lauseiden määrä, joka oli tässä kategoriassa selvästi suurempi kuin muissa. Sen edustus jäi vain 15 esiintymän päähän pelkästään polun loppuosan ikkunoivien lauseiden määrästä. Vaikka *tulla*-verbin spatiaalinen perusmerkitys onkin jotain kiintopistettä kohti suuntautuva tai kiintopisteen saavuttava liike, on aineistoni perusteella selvää, että myös liikepolun alkuosa nostetaan huomion ikkunaan varsin usein. Tämä johtuu pääosin entiteetin alkuperää ilmaisevien lauseiden yleisyydestä sekä aineistossani että ylipäätään kielessämme. Kuten *mennä*-verbillistenkin abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden kohdalla, ei yksikään ikkunointitapa vaikuta tämän kategorian osalta kuitenkaan mahdolltomalta.

5. KOONTI

5.1. Kaikkien ikkunointityyppien keskinäinen jakauma

Esitin työssäni sivulla 5 tutkimuskysymykseni ja tässä luvussa esitän niihin vastaukset. Vastaukseni esitän samassa järjestyksessä kuin esitin tutkimuskysymyksenikin. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koski sitä, ikkunoidaanko aineistoni lauseiden esittämästä liikepolusta kaikki sen osat vai pelkästään osa niistä. Toiseksi kysyin, mitkä osat liikepolusta tulevat ikkunoiduksi useimmin. En esittänyt työni alussa mitään hypoteeseja, koska en suoraan sanoen tiennyt oikeastaan ollenkaan, mitä odottaa tutkimustuloksiltani. Tämä puolestaan johtui pääosin siitä, että aihe oli minulle ennen tutkimukseni aloittamista täysin tuntematon. Sitä pidin kuitenkin todennäköisenä jo tutkimukseni tekemisen alkuvaiheessa, että maksimaalista ikkunointia ilmentäviä lauseita tulisi vastaan vain vähän verrattuna pelkästään osan polusta ikkunoiviin lauseisiin. Tässä suhteessa oletukseni osoittautui oikeaksi.

Yhteensä aineistoni 400 lauseesta vain 14 edusti maksimaalista ikkunointia. Tämä oli toiseksi pienin määrä koko tutkimuksessa eri ikkunointityyppien osalta. Näistä kaikki kuuluivat konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden pääkategoriaan. Kuten jo tutkimusosiossa aiemmin totesin, on näkemykseni se, ettei maksimaalinen ikkunointi ole mahdotonta abstraktistakaan liikettä kuvaavien lauseiden osalta. Yhtään tällaista lausetta ei kuitenkaan tullut korpusta läpi käydessäni vastaan, vaikka käytinkin aikaa pelkästään kyseisen kaltaisen lauseen etsimiseen. On toki myös mahdollista, että etsimäni kaltainen lause tuli vastaan, mutta se vain jäi minulta huomioimatta. Aineistoni perusteella on kuitenkin pääteltävissä, että maksimaalinen ikkunointi on huomattavasti yleisempää konkreettisen kuin abstraktisen liikkeen osalta.

Kysyin myös, mikä osa polkua pääsee huomion ikkunaan kaikista useimmin. Aivan selkeästi eniten ikkunoiduksi tuli polun loppuosa, ja se oli yleisin ikkunointityyppi kaikissa neljässä alakategoriassa. Aineistoni kaikkiaan 400 lauseesta 237 edusti ikkunointityyppejä, jossa vain polun loppuosa oli nostettu huomion ikkunaan ja sen muut osat jätetty raja-aidan ulkopuolelle. Prosentteissa mitattuna tämä määrä käsittää siis 59,5 prosenttia koko aineistostani. Polun loppuosan ikkunointi oli yleisintä *mennä-*verbillisten, abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden osalta, ja peräti 69 tapausta kuului

kyseiseen ikkunointityyppiin. Konkreettista liikettä kuvaavien *tulla*-verbillisten lauseiden osalta ikkunointityypin määrä oli vähäisin 48 tapauksellaan. Kyseessä on ainoa kategoria, jossa vain polun loppuosan ikkunoivien lauseiden kokonaismäärä käsitti alle puolet kaikista kategorian lauseista.

Vähäisintä edustus oli sellaisten lauseiden osalta, joissa oli jätetty huomion ikkunan ulkopuolelle vain polun loppuosa. Toisin sanoen lauseet, joissa oli ikkunoitu sekä polun alku- että keskikohta, olivat kaikista harvinaisin ikkunointityyppi yhteensä vain neljän lauseen edustuksellaan. Prosentteissa mitattuna kyseinen ikkunointityyppi kattoi siis tasan yhden prosentin aineistoni lauseista. Näistäkin tapauksista kaksi, esimerkit (30) sekä (31) olivat melko lailla tulkinnanvaraisia.

Muut kuin polun loppuosan, polun alku- ja keskiosan ja koko polun ikkunoivat lauseet edustuivat suhteellisen tasaisesti; pelkästään polun alkuosa oli ikkunointityypeistä toiseksi yleisin 48 esiintymän eli 12 prosentin edustuksellaan, ja viidenneksi yleisin, polun alku- ja loppuosan ikkunoiva lausetyyppi tuli edustetuksi 27 kertaa (prosenttiosuus koko aineistosta 6,75). Seuraava taulukko tiivistää koko tutkimusaineistoni yhteen niin konkreettisen kuin abstraktisenkin liikkeen osalta.

TAULUKKO 5. Aineistoni kaikkien lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f	%
1. Polun loppuosa	237	59,5
2. Polun alkuosa	48	12
3. Polun keski- ja loppuosa	37	9,25
4. Polun keskiosa	33	8,25
5. Polun alku- ja loppuosa	27	6,75
6. Koko polku	14	3,5
7. Polun alku- ja keskiosa	4	1
Esiintymien kokonaismäärä	400	100

5.2. Ikkunointiin käytetyt keinot

5.2.1. Polun alkuosa

Kolmas tutkimuskysymykseni käsitteli tapoja, joilla muuttujan reitti ikkunoidaan. Käyn tässä osiossa läpi tyypillisimmät aineistossani esiintyneet ikkunoinnin tavat sekä polun alku-, keski- että loppuosan näkökulmasta. Tarkastelen myös mahdollisesti kategoriansa suhteen poikkeavia ikkunoinnin keinoja.

Polun alkupisteeksi määrittyi lähestulkoon aina erosijainen paikan adverbiaali. Yleisimmin erosijaisena paikan adverbiaalina toimi erisnimi, kuten jokin valtio, kaupunki tai kylä. Yleisnimetkin, kuten *paikkakunnalta* ja *kotimaasta* olivat aineistossani hyvin edustettuina. Muutamia poikkeuksia kuitenkin esiintyi, kuten tapaus (65), jossa koko adverbiaalilauseke *pimeältä mereltä käsin* toimii polun alkupisteenä. Tapauksen (86) olosuhteiden luonnehtiminen oli myös aineistossani poikkeuksellinen tapa ilmentää polun lähtöpistettä (*ankeista oloista*). Joissain tapauksissa adverbiaali oli myös olosijainen, kuten lauseessa (128) *Mikkelissä meni kuitenkin hämmästyttävän hyvin kaupaksi jääkylmä juoma*. Sijamuotona toimii näissä harvoissa tapauksissa aina inessiivi, eikä siis koskaan adessiivi. Kaiken kaikkiaan polun lähtöpisteen ikkunointi vaikuttaa siihen käytettävissä olevien keinojen osalta varsin johdonmukaiselta prosessilta.

5.2.2. Polun keskiosa

Polun keskiosa tuli eksplikoiduksi yleensä joko jonkin väylän tai välineen kautta, joita pitkin tai joiden avulla lauseessa kuvattu liikkuminen tapahtui. Morfologiansa puolesta polun keskiosan ikkunointi ei vaikuttaisi niin rajoittuneelta kuin muut polun osat. Tämä johtuu nähdäkseni siitä, että polun keskiosan eksplikointi ei ole samalla tavalla riippuvainen sijamuodon valinnasta kuin polun alku- tai loppuosat. Käytännössä tämä ilmenee siten, että polun keskiosan huomion ikkunaan nostamisen keinot ovat huomattavasti kirjavammat verrattuna siihen, kuinka polun alku- tai loppuosat tulevat eksplikoiduiksi.

Sijamuodoista polun keskiosan ikkunoivien adverbiaalien osalta yleisimmäksi osoittautui allatiivi, kuten tapauksessa (53) (*ehkä on kuitenkin parempi mennä **suurnopeusjunalla***). Aina allatiivi ei liittynyt nominiin, vaan toisinaan se esiintyi myös verbin kolmannen infinitiivimuodon yhteydessä, kuten seuraavassa:

- (129) *Rakennuksiin on menty sisälle **repimällä** auki ovet tai ikkunoita peittävät levyt.* (Länsi-Savo 12.2.2000)

Näissä tapauksissa kolmannen infinitiivin allatiivi kuvaa liikkumisen tai lauseessa kuvattuun päämäärään pääsemisen tapaa. Yhdessä tapauksessa polun keskikohdaksi hahmottui agenttipartisiippi (*Jospin meni jopa yhdelle rannalle tovereidensa **kantamana***). Useammassa tapauksessa lauseen osan tulkitseminen polun keskiosaan ei perustunut morfologiaan vaan aspektiin, kuten vaikkapa esimerkkilauseessa (91) (*Toinen autoista tuli sataman suunnasta ja **oli menossa** Pursialaan*). Jos lauseen kuvaama asiointi on aspektitulkintansa puolesta imperfektiivinen, nostaa se monessa tapauksessa huomion ikkunaan jonkin tietyn vaiheen kuvatusta tilanteesta (VISK 2008: § 1498), ja edelleen monessa tapauksessa kyseessä on nimenomaan polun keskiosa. Mielenkiintoinen oli myös tekemäni havainto, jonka mukaan konkreettistakaan liikettä kuvaava *mennä*-verbi ei tarvitse valenssiinsa kuuluvaa, prototyypillisesti tulosijaista adverbiaalitäydennystä, jos polusta on nostettu huomion ikkunaan ainoastaan sen keskiosa, kuten vaikkapa tapauksessa (54) (*--ja onkin sellainen, vaikka tämä risteily taitaakin mennä Tallinnan kautta*).

Huomattava osa pelkästään polun keskiosan ikkunoivista lauseista edusti *mennä*-verbillistä, abstraktista liikettä kuvaava lausetta. Näistä merkittävä osa sisälsi jonkin kiteytyneen ilmauksen, kuten vaikkapa lauseessa *olemme joka tapauksessa menneet mukavasti eteenpäin*. Tämän kaltaisia lauseita tuli vastaan aineistoa etsiessäni jopa niin paljon, että päätin olla ottamatta niistä suurinta osaa aineistooni. Tältäkään osin taulukkoni eivät siis vastaa täysin todellisuutta, sillä jos olisin ottanut aineistooni tapauksia sitä mukaa kun niitä tuli vastaan ilman minkäänlaista valikointia, olisi luultavasti noin puolet aineistostani edustanut juuri tämän tyyppistä lausetta.

5.2.3. Polun loppuosa

Pääosin polun päätepidettä ilmaisi tulosijainen paikan adverbiaali, ja tulosijoista illatiivi oli selvästi allatiivia yleisempi. Aineistoni infinitiivisissä lausekkeissa polun päätepidteenä tai sen osana toimi kolmannen infinitiivin illatiivimuoto. Tyypillisesti kyseinen muoto toimii lauseessa sen pääverbinä ja yleensä polun päätepidettä lauseissa ilmentää myös paikan adverbiaali, kuten tapauksessa (130): *Otan nämä asiat esiin, kun menen käymään Vietnamiissa myöhemmin tässä kuussa*) mutta ei kuitenkaan aina (*Tule ihmeessä käymään*). Poikkeuksellinen lause aineistossani oli tapaus (62) (*Menin siksi äkkiä Itävallan viranomaisten luo*), jossa polun päätepidteenä toimi adpositiorakenne *viranomaisten luo*. Pääosin polun päätepidteen ikkunointiin käytetyt keinot ovat varsin samanlaisia kautta linjan, eikä varsinaisia poikkeustapauksia noussut esiin.

5.2.4. Rajatapaukset

Rajatapauksiakin esiintyi aineistossani varsin usein. Luokittelun kanssa ongelmia tuottivat pääasiassa lauseessa eksplisiittisesti ilmaistun sisällön ja maailmantiedon välinen suhde, kuten vaikkapa tapauksessa (78), jossa olen luokitellut erosijaisen paikan adverbiaaliliikepolun keski- enkä alkuosaksi. Useammasta lauseesta koostuvien tapausten kanssa piti olla tarkkana sen suhteen, mihin verbiin lauseen mikäkin jäsen viittasi. Tämä korostui erityisesti liikepolun kerrostetusti esittämissä lauseissa, kuten esimerkeissä (70) ja (71).

Jouduinkin muuttamaan monen aineistoni lauseen kategoriaan erilaisten tulkinnanvaraisuuksien vuoksi, enkä ole edelleenkään täysin varma, edustavatko kaikki aineistoni lauseet oikeaa kategoriaan. Tätä voisi puolestaan pitää osoituksena polun ikkunoinnin lähtökohtaisesti subjektiivisesta ja tulkinnanvaraisesta luonteesta. Tapaus (112) on ongelmallinen, koska ainakaan itselleni ei ole edelleenkään täysin selvää, edustaako se konkreettista vai abstraktista liikettä. Tapaus (122) puolestaan nostaa huomion ikkunaan sekä polun alku- että keskiosan, mutta on jokseenkin tulkinnanvaraista, kumpi osa edustaa kumpaa. Tapaukset (126) ja (127) ovat ongelmallisia, koska niissä inessiivisijaiset paikan adverbiaalit eivät vaikuttaisi ikkunoivan mitään osaa liikepolusta, tai ainakin niiden status polun keskiosan ikkunoijina

on varsin tulkinnanvarainen. Näiden esimerkkien lisäksi monta muutakin aineistoni lausetta voisi kategorisoida myös toisin, ja tämä seikka on nähdäkseni osoitus liikepolun eri osien luokittelun subjektiivisesta luonteesta.

5.3. Konkreettinen ja abstraktinen liike sekä näiden väliset erot

Neljäs ja viimeinen tutkimuskysymykseni koski konkreettista ja abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden mahdollisia eroja ikkunoinnin osalta. Pääasiallisestihan nämä kaksi liikkeen kuvaustapaa eroavat toisistaan siinä, että ne kuvaavat erilaisia asiainiloja; konkreettinen liike kuvaa aitoa, spatiaalisessa tilassa tapahtuvaa liikettä ja abstraktisen liikkeen kuvaamiseen käytetään liikeverbejä muiden kuin varsinaista liikettä ilmentävien asioiden ja tapahtumien kuvailemiseen.

Syntaksinsa ja morfologiansa puolesta sekä konkreettista että abstraktista liikettä kuvaavat lauseet vaikuttavat keskenään käytännössä identtisiltä, ja niitä erottaakin toisistaan lähinnä semantiikka siltä osin, tapahtuuko lauseen kuvaama liike todellisuudessa vai ei. Mielekkäimmäksi vertailutavaksi katsoisin siis tässäkin tapauksessa esiintymien taulukoinnin ja tämän kautta ilmenevien eroavaisuuksien tilastoimisen. Seuraavissa kahdessa taulukossa olen jakanut kaikki aineistoni konkreettista liikettä kuvaavat lauseet ja kaikki abstraktista liikettä kuvaavat lauseet erikseen omiin taulukoihinsa vertaillakseni sitä, miten eri ikkunointityypit edustuvat kummassakin pääkategoriassa.

TAULUKKO 6. Aineistoni kaikkien konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f	%
1. Polun loppuosa	114	57
2. Polun keski- ja loppuosa	26	13
3. Polun alku- ja loppuosa	24	12
4. Koko polku	14	7
5. Polun keskiosa	13	6,5
5. Polun alkuosa	7	3,5
6. Polun alku- ja keskiosa	2	1
Esiintymien kokonaismäärä	200	100

TAULUKKO 7. Aineistoni kaikkien abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu	f	%
1. Polun loppuosa	123	61,5
2. Polun alkuosa	41	20,5
3. Polun keskiosa	20	10
4. Polun keski- ja loppuosa	11	5,5
5. Polun alku- ja loppuosa	3	1,5
6. Polun alku- ja keskiosa	2	1
7. Koko polku	0	0
Esiintymien kokonaismäärä	200	100

Molempia pääkategorioita yhdistää siis se, että pelkästään polun loppuosan huomion ikkunaan nostavat lauseet ovat niissä yleisimpiä ja polun loppuosan huomion ikkunan ulkopuolelle jättävät lauseet harvinaisimpia niistä, joiden osalta onnistuin ylipäätään löytämään esiintymiä. Koko polkua ikkunoivia lauseita ei siis tullut aineistonkeruun aikana ollenkaan vastaan abstraktisen liikkeen osalta. Polun alku- ja keskiosan ikkunoivien lauseiden prosentuaalinen osuus kummankin pääkategorian kaikista lauseista oli vieläpä täsmälleen sama (1 %), eikä vain polun loppuosaa ikkunoivienkaan lauseiden prosentuaalisen osuuden ero ollut enempää kuin 4,5 % abstraktisen liikkeen eduksi.

Käytännössä näiden kahden ikkunointityypin voisi siis sanoa olevan yhtä yleisiä tai harvinaisia huolimatta siitä, puhutaanko konkreettisesta vai abstraktisesta liikkeestä.

Suurin keskinäinen ero pääkategorioiden suhteen esiintyy sellaisissa lauseissa, jotka nostavat huomion ikkunaan ainoastaan polun alkuosan; konkreettista liikettä tämän tyyppisillä lauseilla kuvattiin vain seitsemän kertaa siinä missä abstraktista liikettä samalla tavalla kuvattiin peräti 41 kertaa. Näistäkin tapauksista 39 esiintyi nimenomaan *tulla*-verbillisten lauseiden kategoriassa, joka siis sisälsi paljon kiteytyneitä, *mennä eteenpäin* -tyyppisiä ilmauksia.

Toinen selkeä ero oli jo aiemminkin esille tuomani maksimaalista ikkunointia edustavien lauseiden puuttuminen abstraktista liikettä kuvaavien lauseiden kategoriasta. Pidän jokseenkin yllätyksellisenä ja jopa harmillisenakin, ettei kyseisen kaltaista lausetta löytynyt aineistooni. Voin myöntää jopa yrittäneeni ihan etsimällä etsiä moista tapausta molemmista korpuksista, mutta tuloksetta.

Hieman marginaalisempaa mutta kuitenkin selkeää eroa pääkategorioiden välillä ilmentää polun alku- ja loppuosan ikkunoiduisten lauseiden edustus, joka oli huomattavasti suurempi konkreettista liikettä kuvaavien lauseiden kategoriassa 24 tapauksellaan. Abstraktisen liikkeen kategoriassa kyseisen kaltaisia lauseita esiintyi vain kolme kappaletta. Polun keski- ja loppuosa myös tulivat ikkunoiduiksi yli kaksi kertaa useammin konkreettisen kuin abstraktisen liikkeen osalta (26/11).

Pelkästään polun keskiosa tuli ikkunoiduksi hieman useammin abstraktisen kuin konkreettisen liikkeen kategoriassa (20/13). Näistä tapauksista 19, eli yhtä lukuun ottamatta kaikki, olivat *mennä*-verbillisiä. Kyseisen kaltaiset lauseet sisältävät usein kiteytyneitä, aspektiltaan imperfektiivisiä ilmauksia, kuten *mennä eteenpäin* tai *mennä samoja latuja*, mikä ainakin osaltaan selittää esiintymien verrattaisen yleisyyden.

Tutkin aineistoani myös sen kannalta, millä tavoin konkreettisen ja abstraktisen liikkeen kuvamaisen käytetyt substantiivit eroavat toisistaan. Selkein ero kategorioiden välillä on se, että konkreettisessa liikkeessä polun päätepiste ilmaisee yleensä jotain konkreettista lokaatiota, kuten seuraavassa esimerkissä:

- (131) *Tosiasiassa bussi tuli lentokentälle 45 minuuttia saapumisemme jälkeen.*
(EuroParl Corpus/fi -00-02-16.txt rivinnumero 13)

Abstraktisessa liikkeessä polun päätepisteeksi hahmottuu puolestaan yleensä kohdetila, kuten seuraavassa:

- (132) *Luvattomat muuttajat tulivat julkisuuteen.* (Länsi-savo 10.1.2000)

Tämä havainto noudattelee Salla Nurmisen väitöskirjassaan tekemää huomiota (Nurminen 2015: 183). Abstraktisen liikkeen päätepisteeksi voi kuitenkin hahmottua myös konkreettinen lokaatio sellaisissa tapauksissa, joissa lauseen muuttuja on tavalla tai toisella kykenemätön liikkumaan konkreettisesti paikasta toiseen:

- (133) *Kolmaskin voitto meni Vantaalle.* (Länsi-Savo 12.7.1998)

Toiseksi polun päätepiste on abstraktista liikettä kuvatessa monesti sellainen, johon ei ole mahdollista liikkua konkreettisesti.

- (134) *Osa toimilupamaksuista ja jopa tuotosta menee suoraa päätä hallitsijan henkilökohtaiselle pankkitilille.* (EuroParl Corpus/fi- 03-01-29.txt rivinnumero 2209)

5.4. *Mennä-* ja *tulla* -verbit sekä näiden väliset tilastolliset erot

mennä ja *tulla* -verbien muodostama dikotomia on toiminut tutkimukseni runkona. Tämän vuoksi katsoin mielekkääksi vertailla myös näitä kahta toisiinsa tilastollisesta näkökulmasta. Taulukko 8 sisältää aineistoni kaikkien konkreettista ja abstraktista liikettä kuvaavien *mennä*-verbillisten lauseiden jakauman, ja taulukko 9 näyttää saman informaation *tulla*-verbillisten lauseiden osalta.

TAULUKKO 8. Aineistoni kaikkien *mennä*-verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu yhteensä	f	%
1. Polun loppuosa	135	67,5
2. Polun keskiosa	25	12,5
3. Polun keski- ja loppuosa	22	11
4. Koko polku	9	4,5
5. Polun alku- ja loppuosa	6	3
6. Polun alkuosa	2	1
7. Polun alku- ja keskiosa	1	0,5
Esiintymien kokonaismäärä	200	100

TAULUKKO 9. Aineistoni kaikkien *tulla*-verbillisten lauseiden jakauma ikkunointityypeittäin suurimmasta pienimpään.

Polusta ikkunoitu yhteensä	f	%
1. Polun loppuosa	102	51
2. Polun alkuosa	46	23
3. Polun alku - ja loppuosa	21	10,5
4. Polun keski- ja loppuosa	15	7,5
5. Polun keskiosa	8	4
6. Koko polku	5	2,5
7. Polun alku- ja keskiosa	3	1,5
Esiintymien kokonaismäärä	200	100

Mennä ja *tulla* -verbilliset lauseet noudattavat loogisesti aiempienkin taulukoiden ilmentämää kaavaa, jonka mukaan pelkästään polun loppuosan ikkunoivat lauseet ovat kaikista yleisimpiä ja polun loppuosan raja-aidan ulkopuolelle jättävät lauseet harvinaisimpia. Selvin keskinäinen ero on sama kuin konkreettisen ja abstraktisenkin liikkeen välillä; polun alkuosa tuli ikkunoiduksi huomattavasti useammin *tulla*-verbillisten lauseiden osalta kuin *mennä*-verbillisten lauseiden osalta.

Pelkästään polun keskiosan ikkunointi puolestaan oli selvästi yleisempää *mennä*- kuin *tulla*-verbillisissä lauseissa (25/8). Ero oli suurempi kuin konkreettisen ja abstraktisen

liikkeen välillä (20/13), koska ikkunointityyppi oli varsin yleinen nimenomaan abstraktista liikettä kuvaavissa *mennä*-verbillisissä lauseissa (19 esiintymää sadasta). Merkittävin huomio taulukoiden pohjalta lienee se, että polun loppuosa nousee huomion ikkunaan useammin *mennä*- kuin *tulla*-verbillisissä lauseissa, vaikka jotain kiintopistettä kohti suuntautuva liike onkin nimenomaan *tulla*-verbin perusmerkitys. Tästä on pääteltävissä se, että joissain tapauksissa *tulla*-verbin kohdelokaatio voidaan jättää sen puhujan kytkeytyvän deiktisyyden vuoksi lauseessa implisiittiselle tasolle.

6. PÄÄTÄNTÖ

Olen ottanut Pro gradu -tutkielmassani selvää siitä, millä tavoin *mennä* ja *tulla* -verbien ilmaiseman muuttujan reitti ilmaistaan suomen kielessä. Varsinaisten ikkunoinnin tapojen, kuten sijamuotojen tarkastelun lisäksi olen tehnyt myös tilastollista kartoitusta ja vertailua sen suhteen, mitkä osat liikepolusta nousevat huomion ikkunaan useimmin ja mitkä osat jäävät helpommin huomion ikkunan ulkopuolelle.

Vertailuni keskiössä ovat olleet konkreettista ja abstraktista liikettä kuvaavat lauseet ja se, miten näiden ikkunointitavat mahdollisesti eroavat toisistaan. Tutkimusotteeni on ollut puhtaasti kvalitatiivinen, ja käyttämieni taulukoiden funktiona on ollut pääasiassa helpottaa ja havainnollistaa keskinäistä vertailua sekä tarjota yleiskuva siitä, miten yleisiä mitkään ikkunointityypit ovat verrattuna toisiinsa sekä kielessämme ylipäätään *mennä*- tai *tulla* -predikaatin sisältävien lauseiden osalta.

Työssäni esittämieni taulukoiden tarjoamaan informaatioon tulisi suhtautua lähinnä suuntaa antavana, koska olen ensinnäkin harrastanut valikointia aineistoa kerätessäni ja toiseksi en onnistunut löytämään esimerkkejä kaikista ikkunointityypeistä huolimatta siitä, että ne ovat kielessämme mahdollisia. Esimerkiksi lause *Rahat ovat menneet Suomesta yritystukien kautta ulkomaisten osakkeenomistajien taskuihin* edustaa nähdäkseni täysin ymmärrettävää ja loogisesti ilmaistua suomen kieltä, mutta kyseisen kaltaista, abstraktista liikettä kuvaavaa ja polun maksimaalisesti ikkunoivaa lausetta ei löytynyt aineistooni.

Aineistoni lähteenä on toiminut CSC:n kielipankin Korp-korpus, josta etsin yhteensä 400 esimerkkilauseetta. Näistä puolet edustivat konkreettista liikettä kuvaavia lauseita ja puolet abstraktista liikettä kuvaavia lauseita. Kummastakin pääkategoriasta edelleen puolessa tapauksista toimi pää- tai apuverbinä *mennä* ja puolessa tapauksista *tulla*. Näin kutakin alakategoriaa edusti siis erilaista 100 lausetta.

Jokaisessa alakategoriassa yleisin ikkunoinnin tapa oli nostaa huomion ikkunaan ainoastaan polun päätepiste, kuten vaikkapa lauseessa *Maija meni kylpyyn*. Kaikkiaan aineistoni 400 lauseesta 237 edusti kyseistä ikkunointityyppiä, mikä vastaa 59,5 prosenttia kaikista tapauksista. Harvinaisinta ikkunointitapaa puolestaan edustivat

lauseet, joissa polun päätepiste oli jätetty huomion ikkunan ulkopuolelle. Tämänkaltaisia, polun alun ja keskiosan huomion ikkunaan lauseita esiintyi aineistossani 4 kappaletta, joista kaksi oli vieläpä varsin tulkinnanvaraisia.

Polun alkuosaa edustaa tyypillisesti erosijainen paikan adverbiaali. Yleensä adverbiaalina toimii erisnimi, kuten joku kaupunki tai valtio, mutta myös yleisnimi toimii adverbiaalina melko usein. En tehnyt tilastollista vertailua eris- ja yleisnimien esiintymätiheyksistä, koska se ylittäisi tutkimusaiheelleni asettamani rajoitukset, mutta arvioisin aineistoni lauseiden erosijaisista paikan adverbiaaleista noin kahden kolmesta edustavan erisnimiä. Joissain tapauksissa adverbiaalin sijamuotona toimi myös inessiivi.

Polun päätepiirteenä toimii lähestulkoon aina tulosijainen paikan adverbiaali, ja se voi olla joko nomini kuten *metsään* tai verbin kolmannen infinitiivin illatiivimuoto, kuten *käymään*. Tulosijoista illatiivi on allatiivia yleisempi. Polun keskiosan ikkunointitavat ovat melko monipuoliset verrattuna polun alku- ja päätepiirteen ikkunointiin. Sijamuotona toimi useimmiten allatiivi, mutta pääosin polun keskiosa nousi huomion ikkunaan joko imperfektiivisen aspektitulkinnan tai kiteytyneen *mennä eteenpäin* -muodon ja tämän variaatioiden muodossa.

Olellaisiin tekemistäni huomioista oli se, että eri verbien argumentit voivat ikkunoida eri osia liikepolusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että polun ikkunoinnin tarkastelua ei tarvitse rajoittaa lauseen pituisiin kokonaisuuksiin, vaan liikepolku on mahdollista muodostaa myös yhdyslauseiden ja virkkeiden avulla. Kutsun tätä ilmiötä polun kerrostuneisuudeksi, ja toivonkin, että tästä havainnosta tulee olemaan hyötyä myös muille polun ikkunointia mahdollisesti myöhemmin tutkiville.

Muita tekemiäni huomioita olivat ainakin se, että konkreettista liikettä ilmaiseva *mennä*-verbillinen lause ei tarvitse valenssiinsa kuuluvaa paikan adverbiaalia täydennykseksi, jos liikepolusta on nostettu huomion ikkunaan ainoastaan sen keskiosa. Osa ikkunointityypeistä, kuten ainoastaan polun alkuosan huomion ikkunaan nostava *mennä*-verbillinen lause, ovat puolestaan mahdottomia kielessämme. Toisaalta polun alku- ja keskiosan ikkunointia *mennä*-verbillinen lause olisi kielessämme nähdäkseni täysin mahdollinen, mutta yhtään kyseistä ikkunointityyppiä edustavaa lausetta ei vain löytynyt

aineistooni. Tästä voi puolestaan päätellä sen, että jotkin ikkunointityypit ovat kielessämme hyvin harvinaisia, vaikeivät kuitenkin mahdollittomia.

Päällimmäisenä seikkana huomion ikkunoinnista on tutkimuksen tekemisen myötä jäänyt mieleeni se, kuinka subjektiivinen prosessi kyseessä on. Käytännössä tarkoitan tällä sitä, kuinka jonkun liikepolun osan tulkitseminen vaikkapa nimenomaan polun keskiosaksi ei ole aina täysin selvää, vaan sen voisi mahdollisesti tulkita myös polun alkuosaksi. Monet aineistoni lauseista voisikin luokitella myös toisella tavalla.

Edellä mainitsemaani osittain liittyen myös maailmantiedon soveltamisen ja lauseessa eksplisiittisesti ilmaistun informaation välinen rajanveto vaikuttaisi joissain tapauksessa veteen piirretyltä viivalta, ja tasapainottelu näiden kahden tekijän välillä onkin ollut ehkä kaikista eniten itseäni askarruttanut seikka koko tutkimuksen tekoprosessin ajan, enkä ole edelleenkään varma, onnistuinko siinä ihan täysin. Ainoastaan tutkimukseni lukeva ulkopuolinen voi määritellä, kuinka yhdenmukaisesti ja loogisesti olen itse onnistunut toimimaan lauseiden kategorisoinnin ja niitä koskevien, itse asettamieni periaatteiden osalta. Olennaisena seikkana voinee joka tapauksessa pitää sitä, että tulin ylipäättään pohtineeksi asiaa sen sijaan, että esittäisin kaiken tutkimustietoni ehdottomana totuutena.

Jatkotutkimuksen osalta voisi olla mielenkiintoista, jos joku tekisi vertailua sen osalta, nostavatko eri ihmiset eri liikepolun osia esille informaatioisältönsä puolesta samanlaisia asiaintiloja ilmaistessaan. Sivusin tätä seikkaa tutkimukseni johdanto-osiossa, kun yksi opiskelijatoverini huomautti hyvin suuren osan aineistostani olevan vain muutaman eri ihmisen kirjoittamaa tekstiä. Kuinka tämänkaltaisen tutkimuksen voisi käytännössä toteuttaa, onkin sitten kokonaan toinen juttu.

Aspektitulkinnan vaikutusta huomion ikkunoimiseen voisi mahdollisesti tutkia syvällisemmin, sillä omassa tutkimuksessani asian käsittely jäi ihan käytännön syistäkin varsin pintapuoliseksi. Erityisesti se, minkälainen vaikutus imperfektiivisellä aspektilla on polun keskiosan ilmentäjänä, kiinnostaisi minua kovin. Myös *tulla*-verbin päämäärätöntä liikettä kuvaavia lauseita voisi tutkia tarkemmin, koska tällä hetkellä joudun perustamaan niitä koskevan näkemykseni ainoastaan muutaman tulkinnanvaraisen esimerkkilauseen varaan. Ehkäpä joku onnistuu myös joskus tulevaisuudessa kehittämään täysin aukottomat säännöt sekä liikepolun osien

kategorisoinnin että lauseen ilmaiseman informaation ja maailmantiedon välisen soveltamisen suhteen.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

KORP = CSC:n kielipankin korpus. Korp on verkkopohjainen työkalu, jolla voidaan tehdä konkordanssihakuja kieliopillisesti jäsenneyistä tekstikorpuksista. Korpin kautta pääsee käyttämään kirjoitetun ja puhutun nykysuomen sekä varhaisnykysuomen ja vanhan kirjasuomen aineistoja.

Kirjallisuus

- ALHONIEMI, ALHO 1975: Eräistä suomen kielen paikallissijojen keskeisistä käyttötavoista. *SJ* 17, s. 5–24.
- CROFT, WILLIAM 2009: Toward a social cognitive linguistics. Vyvyan Evans & Stéphanie Pourcel (edit.), *New directions in cognitive linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.
- FILLMORE, CHARLES J. 1971: How to Know Whether You're Coming or Going. – *Essays on Deixis* / Gisa Rauh (ed.) s. 219–227. Tübingen: Narr, 1983 (Tübinger Beiträge zur Linguistic; 188).
- HAAPAHARJU, JARMO 2008: *Mennä-verbi kohde- ja lähdekonstruktioiden*. Tampere. Tampereen yliopisto.
- HATAKKA, VEERA 2016: *Silmät sinertää ja alaoksat rusehtaa – muuttumattoman ja muuttuvan värisyyden kuvaaminen suomen kielen värinimikantaisilla essentiaaliverbeillä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- HELASVUO, MARJA-LIISA – HUUMO, TUOMAS 2010: Mikä subjekti on? *Virittäjä* 2/2010.
- HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: Conceptualizing Change as Deictic Abstract Motion: Metaphorical and Grammatical Uses of 'Come' and 'Go' in Finnish. Fey Parrill, Vera Tobin & Mark Turner (edit.), *Meaning, form and body* s. 111–128. Stanford, California: Center for the Study of Language and Information Publications.
- HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: Leonard Talmy. Kognitiivisen kielitieteen klassikko. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielitutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 19–40. Helsinki: Gaudeamus.

- JANTUNEN, JARMO HARRI 2009: Ei pelkästään mielikuvituksen puutteen vuoksi. Kieliaineistojen systemaattinen käyttö kielentutkimuksessa. *Virittäjä* 113 s. 101–113.
- KARLSSON, FRED 1998: *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- LANGACKER, R.W. 1987: *Foundations of Cognitive Grammar: Volume 1: Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- LANGACKER, R.W. 1991: *Foundations of Cognitive Grammar: Volume 2: Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.
- LARJAVAARA, MATTI 1990: *Suomen deiksis*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEHISMETS, KERSTEN 2014: Suomen kielen väylää ilmaisevien adpositioiden *yli, läpi, kautta* ja *pitkin* kognitiivista semantiikkaa. Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond, eesti ja üldkeeleteaduse instituut.
- LEINO, PENTTI 1989: Paikallissijat ja suhdesääntö: kognitiivisen kieliopin näkökulma. *Virittäjä* 93 s. 161–219.
- LYONS, JOHN 1977: *Semantics* Volume 1. Cambridge University Press.
- NIKANNE, URPO 1997: Suomen infiniittisten rakenteiden temporaalinen tulkinta. *Virittäjä* 101 s. 338–357.
- NURMINEN, SALLA 2015: *Lauseen aspektin ilmaiseminen suomen kielessä – Tutkimus olla-, tehdä- ja tulla-verbillisistä tekstilauseista käyttökontekstissaan*. Turku: Turun yliopisto.
- ONIKKI, TIINA 2005: Mistä mieli merkityksen tutkimukseen? – *Kognitiivisen kielentutkimuksen merkitysnäkemyksestä*. Helsinki: Gaudeamus.
- OJUTKANGAS, KRISTA 2003: Suuntaa ilmaisevat adverbiaalit, suhdesääntö ja käsin: "ikkunointiin" perustuva analyysi. *Virittäjä* 2/2003 s. 162–184.
- OJUKANGAS, KRISTA 2006: Spatial axes in language and conceptualization: the case of bidirectional constructions. *Grammar from the human perspective – case, space and person in Finnish*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.
- PÄLLIN, KRISTI & KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2012. Suomen *mennä* ja *lähteä* vertailussa: lähtökohtana vironkielinen suomenoppija. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 22, 287–323. Tallinnan yliopisto.
- SETO, KEN-ICHI 1999: Distinguishing metonymy from synecdoche. *Meotnymy in language and thought*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's publishing company.

- SIRO, PAAVO 1964: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Tietosanakirja Oy.
- SIVONEN, JARI 2005: An Exercise in Cognitive Lexical Semantics: The case of the Finnish Motion Verb *Kiertää*. Oulu: Oulun yliopisto.
- SIVONEN, JARI 2013: Tarinassa kiertelee mielenkiintoinen juoni – Katsaus liikeverbien merkitystyypeihin. Debrecen.
- TALMY, LEONARD 2000: *Toward a Cognitive Semantics Vol. 1*. The MIT Press.
- VILOKKINEN, NATASHA 2002: Kääntäjän tiedonhankinta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- VILPPULA, MATTI 1993: Onko tulla-futuuri tarpeeton? – *Kielikello* 2/1993.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA, – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WHITE, LEILA 1997: *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Loimaa: Loimaan kirjapaino Oy.